

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Кријумчарење миграната као облик
организованог криминалитета**

(мастер рад)

Ментор

Проф. др Душица Миладиновић-
Стефановић

Студент

Немања Чпајак
Број индекса: М 025/17-О

Ниш, 2020.

САДРЖАЈ

| | |
|--|----|
| I УВОД | 1 |
| II КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ КРИЈУМЧАРЕЊА МИГРАНАТА КАО ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА..... | 4 |
| 2.1. Појам и карактеристике кријумчарења | 4 |
| 2.2. Кријумчарење миграната као облик организованог криминалитета..... | 5 |
| 2.3. Разлике између процесакријумчарења људи и трговине људима | 7 |
| 2.4. Фазе извршења кријумчарења миграната – процес реализације кријумчарења миграната | 9 |
| 2.5. Етиологија кријумчарења миграната –фактори који доприносе кријумчарењу људи | 14 |
| 2.6. Последице кријумчарења миграната у виду различитих облика дестабилизације | 19 |
| III НОРМАТИВНИ ОКВИР ЗА СУЗБИЈАЊЕ И СПРЕЧАВАЊЕ КРИЈУМЧАРЕЊА ЉУДИ..... | 21 |
| 3.1. Међунаордни оквир спречавања и сузбијања кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета | 21 |
| 3.2. Кривично дело кријумчарење људи у упоредном праву | 26 |
| 3.3. Нормативни оквир супротстављања кријумчарењу миграната као облику организованог криминалитета према кривичном законодавству РС..... | 32 |
| 3.3.1. Кривични законик РС..... | 32 |
| 3.3.2. Законик о кривичном поступку РС..... | 35 |
| 3.3.3. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела | 38 |
| IV ПРЕВЕНЦИЈА КРИЈУМЧАРЕЊА МИГРАНАТА КАО ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА | 40 |
| 4.1. Појам и циљеви превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета | 40 |
| 4.2. Политика превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета | 41 |
| 4.3. Принципи превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета | 43 |
| 4.4. Типологија превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета | 44 |
| 4.5. Мере превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета... | 45 |
| V МЕТОДИКА ОТКРИВАЊА, РАЗЈАШЊЕЊА И ДОКАЗИВАЊА КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈИМА СЕ МАНИФЕСТУЈЕ КРИЈУМЧАРЕЊЕ МИГРАНАТА | 48 |
| 5.1. Откривање кривичног дела кријумчарења миграната | 48 |
| 5.2. Разјашњавање кривичних дела кријумчарења миграната | 50 |
| 5.3. Проналажење доказа о извршеним кривичним делима кријумчарења миграната..... | 51 |

| | |
|---|-----------|
| 5.4. Пресецање ланаца кријумчарења миграната | 53 |
| 5.5. Поступање са кријумчарима миграната – извршиоцима кривичних дела..... | 54 |
| VI МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА И ПОМОЋ У СУЗБИЈАЊУ КРИЈУМЧАРЕЊА МИГРАНАТА КАО ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА | 57 |
| 6.1. Криминалистичко-обавештајна сарадња у сузбијању кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета на међународном нивоу..... | 57 |
| 6.2. Формирање заједничких полицијских тела и спровођење заједничких истрага..... | 59 |
| 6.3. Криминалистичко-обавештајне мере на територији других земаља у оквиру сузбијања кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета..... | 60 |
| 6.4. Други облици међународне криминалистичко-обавештајне сарадње и помоћи у сузбијању кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета | 60 |
| 6.5. Међународна кривичноправна сарадња као средство борбе против кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета | 61 |
| VII ПРУЖАЊЕ ПОМОЋИ, ПОДРШКЕ И ЗАШТИТЕ КРИЈУМЧАРЕНИМ МИГРАНТИМА.. | 63 |
| 7.1. Политика пружања заштите, помоћи и подршке кријумчареним мигрантима | 64 |
| 7.2. Принципи пружања помоћи, заштите и подршке кријумчареним мигрантима | 65 |
| 7.3. Безбедносни субјекти одређени за помоћ, подршку и заштиту кријумчареним мигрантима..... | 67 |
| VIII ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ | 68 |
| 8.1. Анализа броја пријава и оптужења кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи..... | 68 |
| 8.2. Анализа изречених кривичних санкција за кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи | 70 |
| 8.3. Анализа изречених казни затвора..... | 72 |
| IX ЗАКЉУЧАК..... | 74 |
| ЛИТЕРАТУРА..... | 77 |
| САЖЕТАК | 81 |
| SUMMARY | 83 |
| БИОГРАФИЈА..... | 85 |

I УВОД

Појам глобализације, као универзални светски процес, задире у готово све области живота, тежња за стварањем светског глобалног тржишта, на којем ће бити омогућен слободан и неограничен проток људи, услуга, новца и капитала, довела је до јачања и повезивања криминалних организација, омогућивши им да своју криминалну делатност обављају лакше на подручју матичне државе, али и да исту прошире изван њених граница. Организовани криминалитет, који се декларише као новији теоријски појам, ипак је веома стара појава. Под овим појмом подразумева се постојање криминалне организације, која има више од два члана, са циљем трајнијег вршења кривичних дела ради остваривања имовинске користи и одговарајућег утицаја.

Да би једна криминална организација опстала, она мора да користи насиље или нека друга средства застрашивања или да успостави одговарајућу спрегу са државним, политичким, економским или финансијским субјектима, било корупцијом, уценом, изнудом или на неки други начин.¹ Овакве криминалне организације постоје у скоро свим земљама света, са тенденцијом повећања, а у складу са организацијом и међусобном повезаношћу лица која се баве том врстом криминалне делатности. У складу са тим, државе у којима је ово веома изражено, свакодневно улажу напоре како би се супротставиле и сузбиле све негативне последице које организовани криминалитет, као друштвено негативна појава, носи са собом. Као појава, организовани криминалитет поседује изузетну способност да искористи повољне услове за инфилтрирање у легалне друштвене структуре и да се веома вешто прилагођава конкретној друштвено-политичкој и економској ситуацији и то не само унутар једне земље, него и на међународном плану.

Динамичност, еволутивност и мултикаузалност представљају основне карактеристике у домену супротстављања организованом криминалу.² Са друге стране, као основне карактеристике, појма организованог криминалитета, могу се издвојити:

1. Постојање криминалне организације (криминалне групе);
2. Имовинска мотивација;
3. Екслузивитет чланства;
4. Специјализација;
5. Специфичност структуре;

¹ М. Бошковић, *Транснационални организовани криминалитет*, Београд, 2003, стр. 24.

² Г. Бошковић, *Организовани криминал*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014. стр. 10.

6. Разноликост појавних облика;
7. Тржишна оријентација;
8. Конспиративност деловања;
9. Инфилтрација у легалне економске токове;
10. Монопол;
11. Специфичност метода деловања;
12. Континуитет у деловању.³

Значај проблематике организованог криминалитета, огледа се у томе што ова врста криминалитета представља посебну кумулацију криминалне енергије већег броја лица у различитим облицима злочиначког удруживања са већим или мањим степеном сталности. Као битна одредница, у одређивању садржине дефиниције и самог појма организованог криминалитета, појављује се Конвенција Организације Уједињених нација против транснационалног организованог криминала из 2000. године, познатија као Палермо конвенција.

Предмет рада је кријумчарење миграната, као облик организованог криминалитета, као и начини супротстављања том облику криминалитета. Са аспекта безбедносних наука, организовани криминалитет, са веома израженом карактеристиком прекограничности, у актуелној ситуацији и када је у мањем или већем обиму достигнута релативизација мера граничне контроле, представља један од друштвено најопаснијих облика криминала. У раду је најпре презентован кратак осврт на развој организованог криминалитета, а затим су анализирани дефиниције појма организованог криминалитета у систему научних дисциплина, међународном и домаћем законодавству. Објашњена су и феноменолошка обележја организованог криминалитета на подручју Републике Србије, укључујући најзначајније облике његовог испољавања. Такође, сагледани су легислативни и институционални елементи савременог система супротстављања организованом криминалитету у Републици Србији, уз апострофирање најважнијих превентивних и репресивних активности субјеката тог система. Предмет овог рада размотрен је са аспекта различитих научних дисциплина.

Садржај предметне проблематике кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета конципиран је на осам кључних поглавља, који обрађују дату тематику, емпиријско истраживање и анализу структуре кривичних дела

³ Г. Бошковић, оп. цит. стр. 3.

недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи у Републици Србији за период од 2014-2018, као и закључна разматрања и преглед коришћене литературе.

Почетни циљ овог рада представља теоријска и емпиријска спознаја: стања и појма организованог криминалитета у свету и Републици Србији, његових феноменолошких обележја, структуре савременог система супротстављања организованом криминалитету и значаја интегрисаног управљања границом као дела савременог система супротстављања организованом криминалитету, у нашој земљи.

Крајњи циљ огледа се у предлозима за унапређење оперативних капацитета приликом истраге кријумчарења миграната, као и унапређењу способности службеника за спровођење закона у региону, за борбу против ових кривичних дела, али свакако и побољшању регионалне сарадње у области спровођења закона и правосуђа.

Научни циљ је декларисан кроз употпуњавање и систематизовање научно-теоријских сазнања о безбедности граница, феномену организованог криминалитета, превентивним и репресивним методама у његовом супротстављању и значају безбедности граница у оквиру савременог система супротстављања овом глобалном феномену.

Практични циљ се огледа, као сагледавање тренутног стања у функционисању савременог система супротстављања овом облику организованог криминалитета, те обезбеђивање научних знања на основу којих се може унапредити превентивно и репресивно деловање система безбедности граница, као његовог саставног дела.

У оквиру појма супротстављања кријумчарењу миграната, детаљно су описани **закључци** до којих се дошло истражујући национални систем и механизам који се користи у борби против ове негативне појаве, нарочито кроз факторе ефикасности и принципе супротстављања. Кроз превенцију кријумчарења миграната, као облика организованог криминалитета, поред циљева и појма превенције, посебан фокус је стављен на политику, принципе, типологију и мере превенције. Са друге стране, у оквиру сузбијања кријумчарења миграната, указано је на циљеве и појам сузбијања, кроз политику, принципе и субјекте безбедности који утичу на неутралисање овог појма. У раду су коришћени догматско-нормативни и статистички метод истраживања.

II КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ КРИЈУМЧАРЕЊА МИГРАНАТА КАО ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

2.1. Појам и карактеристике кријумчарења

Пре него што дефинишемо појам кријумчарења миграната, неопходно је нешто прецизније објаснити сам термин кријумчарења. Кријумчарење је облик професионалног криминала који подразумева илегално преношење робе преко државне границе, уз избегавање царинског надзора.⁴ Сама државна граница се може прећи на одређеном граничном прелазу, или ван њега. Избегавање царинског надзора на граничном прелазу може се вршити скривањем или камуфлажом робе, корупцијом припадника граничних служби у виду давања, примања мита, довођењем у заблуду или употребом принуде. Када се роба преноси ван граничног прелаза, државна граница се тада прелази илегално. Један од савремених облика кријумчарења, управо представља и кријумчарење миграната.

Кријумчарење миграната може се дефинисати као обезбеђивање илегалног уласка у одређену страну државу лицима који нису њени држављани, или немају стални боравак, а све са циљем стицања, на непосредан или посредан начин, финансијске или неке друге материјалне користи. Илегални прелазак подразумева сваки прелазак државне границе, без придржавања и поштовања неопходних услова за легалан улаз у земљу пријема. Ова делатност, као вид организованог криминалитета, у одређеном облику представља и посредничку делатност, којом се омогућава илегалан улазак у страну земљу, уз сагласност лица која су предмет кријумчарења. Из тог разлога назива се још и организованом илегалном имиграцијом. Истовремено, треба имати на уму и то да се, тамо где су миграције и управљање границама угрожени насртајима организованог криминалитета, мора успоставити ефикасан механизам спровођења закона који би деловао брзо и темељно, а у циљу одбране људских права грађана и миграната, али и обезбеђења стабилности и адекватног управљања државом.⁵ Мигрант је лице које се привремено или трајно пресељава из једног социокултурног амбијента у други, односно из једне земље (емигрант) у другу (имигрант).⁶

⁴ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Криминалистичко-полицијска академија, 2012, стр. 54.

⁵ *Training manual for law enforcement and members of the judiciary on combating illegal migration and smuggling of persons for the Western Balkan region*, IOM Bruxelles, 2005.

⁶ С. Мијалковић, *Супротстављање трговини људима и кријумчарењу миграната*, „Службени гласник“ и Институт за упоредно право, Београд, 2009, стр. 47.

Јако је битно правити разлику између кријумчареног и прокријумчареног мигранта. Појам кријумчареног мигранта је ширег обима од појма прокријумчареног мигранта. У првом случају, реч је о сваком мигранту који се упусти у процес кријумчарења, а у другом случају само о оном који је преведен преко државне границе, тј. који је стигао на жељену дестинацију.

2.2. Кријумчарење миграната као облик организованог криминалитета

Процес радње кријумчарења миграната, повезан је са илегалним миграцијама, за које се опредељује углавном становништво сиромашних земаља. Људи који пођу путем кријумчарења, најчешће су заведени причама о добро плаћеном раду, претежно на црно, без радне дозволе, у баровима, хотелима, ноћним клубовима, обављању кућних послова, као и чувању деце. Такви људи, потенцијални мигранти се, за помоћ у вези уласка у жељену земљу обраћају члановима организованих криминалних група, који ће их прокријумчарити илегалним каналима. Република Србија је, због свог географског положаја и међународних саобраћајница одувек била захвално међународно тржиште организованог криминалитета. Истовремено, наша земља постаје све више подручје транзита и самим тим значајан имиграциони резервоар.

Илегални улазак је сваки прелазак државне границе без придржавања и поштовања неопходних услова за легалан улаз у земљу пријема.⁷ Сходно томе, геопростор у оквиру којег се простире наша држава је важан сегмент тзв. европске мреже илегалних миграција, и због тога је дефинисање илегалног уласка од изузетног значаја. Када говоримо о нашој земљи и подручју Балкана неопходно је нешто више поменути о балканској рути. Балканска рута има своја два крака и то централну балканску руту, која води из кавкаских земаља, Азије и југоисточне Европе, преко држава централног Балкана и Мађарске до држава Европске уније, и јужну балканску руту која се протеже из кавкаских земаља, Азије, и југоисточне Европе, преко Молдавије, Румуније, Србије, Црне Горе, или преко Бугарске, Македоније и Албаније, тј. Италије и Грчке у земље Европске уније.

Кријумчарење миграната преко званичног граничног прелаза није ретка појава. Кријумчари, веома често, поседују уредна документа која су неопходна за прелазак

⁷ Члан 3. Протокола против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом „Службени гласник СРЈ“ – Међународни уговори, број 6/2001.

државне границе, што не важи за кријумчарене мигранте. Такав вид кријумчарења, реализује се на неколико начина и то:

1. Фалсификованим путним исправама;
2. Скривањем лица у тајним просторима превозних средстава;
3. Корупцијом јавних службеника задужених за контролу прелажења државне границе;
4. Довођењем у заблуду припадника служби за контролу прелажења државне границе;
5. Применом принуде према припадницима служби за контролу прелажења државне границе.

Поред кријумчарења миграната преко званичног граничног прелаза, постоје и кријумчарења миграната ван граничног прелаза и то на следеће начине:

1. На копну, коришћењем колских запрега, коња, магараца;
2. Преко водене површине, избегавањем сусрета са надлежним војним или полицијским снагама;
3. Пливањем преко водене површине;
4. Средствима ваздушног саобраћаја.

Што се тиче структуре процеса реализације кријумчарења миграната, она је једним делом веома слична трговини људима. Илегални мигранти се најпре регрутују, и тада се користе углавном ненасилне методе, усмерене ка психолошком интегритету личности. Следећа фаза, након фазе регрутовања је транспортовање. Фаза транспортовања је суштинска за кријумчарење миграната. Она се огледа у омогућавању преласка државне границе на илегалан начин. Затим, као трећа у низу, следи фаза дестинације, која се одвија у земљи дестинације. Само они најсрећнији стигну на жељено место, где се ангажују у различитим активностима које се односе на вршење прекршаја и кривичних дела. И најзад, као четврта (елиминациона) фаза, подразумева откривање њиховог илегалног статуса, тј. престанак илегалног боравка. До тога се долази на неколико начина: самопријављивањем илегалних миграната државним органима, откривањем од стране државе, пријавом грађана, пријавом припадника криминалних група, повратком миграната у земљу порекла или насилном смрћу миграната. Такође, јако је важно напоменути да сам процес кријумчарења миграната прати изузетно тежак и понижавајући положај илегалних миграната, а то је нарочито изражено приликом транспортовања и илегалног пребацивања жртава на територију

друге земље, као и превременог смештања на територији неке земље, до организовања даљег илегалног пребацивања најчешће ка земљама Европске уније.

2.3. Разлике између процеса кријумчарења људи и трговине људима

Кријумчарење људи и трговина људима имају бројне сличности и разлике. Пре свега реч је о тешким злочинима који се све чешће манифестују као облик организованог криминалитета. У својој основи, обе појаве представљају нарушавање људских права са врло озбиљним економско-егзистенцијалним и здравственим манифестацијама и последицама. Оба злочина могу се сагледати и кроз призму проблема који се дешавају у међународним односима, односно фактора који узрокују настанак и развој ових облика организованог криминалитета. У већини случајева, кријумчарени мигранти постају жртве трговине људима, а многи од њих уједно и тргују људима. Битно је нагласити и то да одлуку о експлоатацији кријумчареног лица извршиоци могу донети и након контакта са кријумчареним лицем у некој од фаза пребацивања преко границе или током сакривања у земљи дестинације, уз коришћење свих погодности ризика и тешког положаја у којем се кријумчарена лица налазе.⁸ Што се тиче начина извршења ових кривичних дела, он је готово идентичан у фази транзита, транспортовања лица до места њихове дестинације. Наиме, користе се исте руте пребацивања, исти људи, тј. извршиоци се ангажују како за пребацивање, превозење и сакривање кријумчарених миграната, тако и за пребацивање, превозење и сакривање жртава трговине људима. Третман откривених прокријумчарених миграната и жртава трговине људима је према међународном праву, међународно потписаним споразумима и донетим протоколима у основи исти, осим механизма заштите, помоћи и подршке жртвама који је знатно сложенији и обимнији када су у питању жртве трговине људима.

Разна прожимања, повезаности и сличности у бројним елементима између кријумчарења миграната и трговине људима погодују трговцима људима и често се злоупотребљавају. Из свих ових разлога, Конвенција УН и допуњујући протоколи, потенцирају потребу разликовања феномена кријумчарења миграната и трговине људима. Трговина људима ипак је, нешто више од организованог превоза људи зарад стицања профита. Такође, значај разликовања између кријумчарења миграната и трговине људима је и предуслов ефикасне казнене и криминалне политике. Трговина

⁸ М. Жарковић, О. Лајић, *Кријумчарење миграната и трговина људима у светлу одредаба Кривичног законика Републике Србије*, Правна ријеч, бр. 19/2010, Бања Лука, стр. 347-361.

људима је по многим елементима друштвено опаснија појава. Управо због тога, а пре свега и због положаја и ситуације жртава трговине људима, треба бити посебно опрезан, јер је могуће да се иза наводног кријумчарења миграната крије трговина људима, односно да трговци људима настоје да своје активности прикажу као кријумчарење миграната и самим тим, касније, након кривичног поступка им се изрекну мање кривичне санкције. Иако се указује да је трговина људима посебан облик злоупотребе миграције, у оквиру смерница број 2 – Препоруке принципа и смерница о људским правима и трговини људима, наглашава се да трговина значи нешто више од организованог кретања лица у циљу профита. Као додатни фактор који раздваја трговину људима од кријумчарења имиграната, апострофира се присуство силе, принуде или преваре кроз процес или у неком делу процеса, при чему се превара, сила или принуда користи у сврху експлоатације.⁹ Дистинкција између ове две врсте битна је и због пружања помоћи жртвама. Иако свака жртва захтева једнак третман, већу пажњу требало би посветити жртвама трговине људима, због њихове веће трауматизације.

Свеобухватном анализом кријумчарења миграната и трговине људима могу се извести следећи закључци:

1. Кријумчарење људи подразумева постојање жеље илегалног мигранта да пређе државну границу, од чега може одустати у сваком тренутку (принцип добровољности),¹⁰ док код жртава трговине људима најчешће не постоји таква могућност;
2. Прокријумчарени мигранти су после преласка државне границе слободни, док жртве трговине људима то нису;
3. Лица која желе илегални улазак у другу земљу у највећем броју случајева прва контактирају кријумчаре миграната, док трговци људима на разне начине врбују жртве ступајући први у контакт са њима;
4. Према лицима којима се тргује најчешће се примењује сила, тј. принуда или превара, што није случај са кријумчареним мигрантима;
5. Жртве трговине људима су експлоатисане, што најчешће не важи за прокријумчарене мигранте;

⁹ *Препоруке принципа и смерница о људским правима и трговини људима*, усвојене од стране Високог Комесаријата Уједињених нација за људска права, 2002. стр. 9.

¹⁰ Salt, J., Hogarth, J., *The dichotomy between "Trafficking" and "Smuggling"*, *Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe*, IOM, Geneva, 2000, pp. 20-23.

6. Кријумчарење миграната нужно захтева и прелажење државне границе, а трговина људима се може одвијати унутар једне државе, тј. националних граница једне земље;

7. Кријумчарење миграната представља, може се рећи, деликт против државе, док је трговина људима деликт против појединца, индивидуе и основних вредности заштићених међународним правом;

8. Остварењем кривичног дела трговине људима крше се основна људска права жртава, док се кријумчарењем миграната крше прописи о прелажењу државне границе;

9. Кријумчарење миграната је на основу кривичног законодавства, сврстано у групу кривичних дела против јавног реда и мира, док су кривична дела трговине људима сврстана у групу кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом;

10. Кријумчарена лица су преступници прописа о прелажењу државне границе које према актуелним међународним тенденцијама не треба санкционисати, док су са друге стране, жртве трговине људима жртве кривичног дела у правом смислу те речи;

11. Појам кријумчарење миграната је ужи од појма трговине људима, зато што кријумчарење миграната може да буде само једна од фаза у процесу трговине људима, а може и да прерасте у трговину људима уколико кријумчари продају прокријумчарене особе или над њима заснују ропски однос.

2.4. Фазе извршења кријумчарења миграната – процес реализације кријумчарења миграната

Фазе извршења, односно видови и облици испољавања, као и начини кријумчарења миграната зависе од више фактора и то¹¹:

1. Удаљености места дестинације миграната од места њиховог порекла;
2. Саобраћајних веза тих места и транзитних тачака;
3. Броја миграната који се кријумчаре;
4. Степена организованости;
5. Величине и опремљености криминалних група;
6. Ефикасности реакције система безбедности на организоване илегалне миграције;
7. Степена и ефикасности обезбеђења државне границе и др.

¹¹ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012. , стр. 120.

Суштина кријумчарења миграната је омогућавање преласка државне границена илегалан начин. Међутим, у неким случајевима се дешава да илегални мигранти легално прелазе државну границу. Реч је о ситуацијама када лица на основу туристичке визе легално улазе у страну земљу, где остају после њеног истека, и самим тим стичу статус илегалног миграната. У том случају, не може се говорити о кријумчарењу миграната. Такође, могуће су и ситуације комбинованог кријумчарења миграната.

Превасходно, илегални мигранти се могу прокријумчарити преко званичног граничног прелаза, ван граничног прелаза или комбиновано, на копну, преко водених површина, и помоћу средстава ваздушног саобраћаја. Кријумчарење миграната преко званичног граничног прелаза је веома честа појава. Кријумчари углавном поседују уредна документа, неопходна за прелазак државне границе, док то није случај за кријумчарене мигранте. Овакав вид кријумчарења, може се реализовати на више начина и то: фалсификованим путним исправама, тј. фалсификованим пасошем или визом, при чему се најчешће ради о фалсификатима високог квалитета. Наиме, све фалсификоване исправе могу се класификовати на више типова:

- измењени оригинални пасош;
- издавање потпуно фалсификованог пасоша;
- попуњени украдени празни пасоши;
- „фантомски пасоши“.

Материјална фалсификовања могу бити тотални фалсификати (фалсификовање целе исправе) и делимични фалсификати (фалсификовање само неких делова путне исправе). Интелектуални фалсификати су исправе лажног садржаја које је из разних мотива (пријатељски односи, корупција, претња и сл.), издао надлежни државни орган.¹²

Веома је карактеристично и скривање лица у тајне просторе превозних средстава, на начин што се на каросеријама тих превозних средстава, врше извесне измене које омогућавају скривање лица и њихово илегално транспортовање преко државне границе. Суштина је у томе да се лица смештају у просторије које имају дупле зидове, дно или плафон, посебним преградама у пртљажнику или товарном сандуку. Њих је најлакше направити у превозним средствима великих габарита, корупцијом јавних службеника задужених за контролу прелажења државне границе, довођењем у заблуду припадника служби за контролу преласка државне границе, најчешће приликом групног прелажења

¹² В. Водинелић, *Методика ислеђивања фалсификата исправа*, Безбедност, број 5, Београд, 1963, стр. 434-444.

границе колективним пасошем, применом принуде према припадницима служби за контролу прелажења државне границе или њима блиским лицима, најчешће коришћењем претњи и уцена, нерадом и немаром јавних службеника, односно рутинским обављањем послова контроле прелажења државне границе, нарочито за време празника; и на остале необичне и несвакидашње начине као што су методе кријумчарења миграната смештањем у путне торбе и кофере, и преношењем преко државне границе. Поред овог вида кријумчарења миграната, постоји и кријумчарење миграната ван граничног прелаза, који је такође разнолик. Затим, кријумчарење миграната на копну на местима која су за то погодна, као и преко водених површина, избегавањем сусрета са надлежним војним или полицијским патролама. Наиме, шаблонско и рутинско обављање послова граничних служби, кријумчарима оставља могућност да неопажено пређу државну границу у ситуацијама када се патроле полиције смењују у исто време и на истом месту. Такође, познато је и кријумчарење миграната средствима ваздушног саобраћаја, као и комбиновано кријумчарење миграната када сами мигранти на путу до жељене дестинације, границе неких транзитних земаља прелазе легално, а неке илегално. Рестриктивни визни режими принуђују будуће илегалне мигранте да се за помоћ око уласка у жељену земљу обратe организованом криминалу, који ће их прокријумчарити илегалним каналима.¹³

Уочавање најважнијих карактеристика појединих облика кријумчарења миграната, битан је предуслов за идентификавање ових комплексних и динамичних безбедносних појава у пракси, као и разликовање овог облика криминалне делатности од других облика. Од изузетне је важности и за идентификацију активних и пасивних субјеката кријумчарења миграната и трговине људима.

Да би једно друштво изградило опште цивилизацијске и сигурносне садржаје, оно мора да достигне оптималну равнотежу између сигурности и слободе, а на том путу стоје многобројни изазови и разни облици деструкције који доводе до конфликта и сигурносне турбуленције, сукоба и опасности, уз примену разних облика насиља, који доводе до сигурносних импликација на разним подручјима живота и рада.¹⁴

Ова друштвено негативна појава, практично се реализује кроз четири фазе и то кроз: фазу „порекла“, фазу „транзита“, фазу „дестинације“, и фазу „елиминације“.

¹³ Wijers, M. „Lap. C. L. , *Trafficking in Women, Forced Labour and Slavery – like Practicies (in Marriage, Domestic Labour and Prostitution)*, FATW and GAATW, Utrecht, 1997, p. 206.

¹⁴ Р. Маслеша, *Савремени облици организованог криминала и сигурност полиције*, Безбедност, бр. 4/2003, стр. 522.

1) Фаза „порекла“ је први корак у кријумчарењу миграната који се одвија на међународном нивоу. Ова фаза одвија се у земљи порекла и веома често је одликује деловање организоване криминалне групе са адекватном структуром и организацијом, као и формирање злочиначког плана и регрутовање самих миграната. Што се тиче профила кријумчара миграната, јако битно је напоменути да динамичност и специфичност кријумчарења миграната са једне стране и степен организованости, еластичности, професионализам и специјализација у њиховом извршењу са друге стране, условљавају тип и структуру организованих криминалних група. Према нашем кривичном законодавству, под организовано криминалном групом сматра се група коју чини три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела, за које је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, а ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи. Такође, наводи се и да групу чини најмање три лица, повезаних ради трајног или повремениог вршења кривичних дела, која не мора да има дефинисане улоге чланова, континуитет чланства или развијену структуру. Могуће је разликовати следеће доминантне типове криминалних група – мрежа и то:

- Неформалне мреже, које се представљају као мале групе од неколико појединаца у одређеном кругу фамилијарних и етничких заједница, које када је реч о кријумчарењу миграната, могу да делују и на међународном, најчешће прекограничном плану;
- Добро организоване криминалне мреже, које контролишу сваку фазу кријумчарења миграната. Ове мреже су организоване тако да функционишу као прави пословни људи, бизнис субјекти и у својим редовима имају људе задужене за регрутовање, набавку докумената, транспорт, тј. за организовање експлоатације;
- Криминалне мреже дистрибуције, које су превасходно оријентисане на трговину људима.

Када су саставни део међународних организованих криминалних група, криминалне мреже најчешће припадају етнички или националним хомогеним групама, али могу бити и различитог порекла.¹⁵ Висок проценат успешности кријумчарења миграната, пре свега зависи од адекватне структуре организованих криминалних група, које најчешће

¹⁵ Борба против трговине људима, *Регионални практични приручник за борбу против трговине људима намењен криминалистичким службама*, Развојни програм Уједињених Нација и Владе Румуније, стр. 14.

имају своје подгрупе, специјализоване за реализацију бројних фаза, тј. под фаза. При самом извршењу ових кривичних дела као параван се користе и поједине институције, као што су агенције за запошљавање, туристичке агенције, хотели, агенције за чување деце и др. Припадници организованих кријумчарских група, називају се кријумчарима миграната тј. кријумчари људи. Могу се поделити на локалне иницијаторе, локалне транзитне кријумчаре, посреднике, кријумчаре копном, морем, или ваздухом, делатнике ситних послова и друге посреднике, помагаче. Такође, специфични припадници ових организованих криминалних група су и тзв. чистачи. То су чланови који се на одређеној удаљености крећу испред транспортног средства у којем су жртве кријумчарења миграната.

2) Фаза „транзита“ је други корак у оквиру кријумчарења миграната и подразумева транспортовање жртава до места њихове дестинације. Ова фаза може да подразумева, не само пребацивање са једног места на друго, већ и скривање жртве и кршење људских права. Правовремено, детаљно и мултиваријантно организовање транспорта и логистичке подршке, такође представља један од битних предуслова за успех подухвата кријумчарења миграната. Због тога, организоване криминалне групе, унапред планирају начине и средства транспортовања, транспортне руте и успутна свратишта. Током транспортовања, припадници криминалне групе понашају се на начин, који ниједног тренутка не би смео да открије природу активности којом се баве. Они се представљају као радници туристичких агенција, водичи екскурзија, водитељи курсева. У појединим случајевима, помоћ им пружају и ауторитети из међународних организација или државних органа за контролу миграција.

3) Фаза „дестинације“ је трећа фаза, у кријумчарењу миграната која се одвија у земљи дестинације жртава. Оно што је карактеристично за прокријумчарене мигранте је то што су они након преласка државне границе слободни и препуштени сами себи. Међутим, многи од њих никада и не стигну на жељену дестинацију, јер бивају преварени, или предати полицији, или се над њима заснива ропски однос – и они тада постају жртве трговине људима. Само они најсрећнији стигну на жељено место. Ако је то све било предвиђено аранжманом кријумчарења, кријумчарени мигранти добијају и фалсификована документа.

4) Фаза „елиминације“ представља четврту фазу, у оквиру процеса кријумчарења људи и подразумева долазак прокријумчарених миграната до жељене државе или пак њихово пријављивање државним органима, првенствено полицији, или њихову експлоатацију противно њиховој вољи.

Битно је напоменути и чињеницу да при илегалном преласку државне границе учествује просечно до двадесет учесника са различитим задацима. Учесници су претежно исте народности као и кријумчарена лица. Према извештају Интерпола у Европи је активно више од сто таквих група, од лабаво до чврсто организованих.¹⁶

2.5. Етиологија кријумчарења миграната –фактори који доприносе кријумчарењу људи

Када говоримо о етиологији кријумчарења миграната, сам појам је врло комплексан и унапред осуђује на неуспех идентификовања свих узрока и услова њеног настанка, развоја и опстанка. Сматра се да је јако важно правилно идентификовати етиолошке чиниоце кријумчарења миграната, јер то омогућава успостављање приоритета у деловању националних и наднационалних капацитета и механизма њиховог спречавања и сузбијања. Као извесни проблеми који настају у том процесу, могу се представити:

- Држава која је суочена са оваквом врстом проблема може поседовати слабије научне потенцијале за објективну идентификацију етиолошких фактора;
- Решавање проблема ове врсте изискује безбедносне, организационе и функционалне потенцијале, за шта је такође неопходна политичка воља;
- Традиционалне државе порекла илегалних миграната су углавном сиромашне и често не могу да финансирају механизме супростављања кријумчарењу миграната;
- Веома често се занемарује и међународна сарадња, као битан сегмент у супротстављању кријумчарења миграната;
- Непостојање свеобухватних међународних стандарда за супростављање кријумчарењу миграната као облику организованог криминалитета;
- Сам процес, поступак супротстављања кријумчарењу миграната, могућ је само уз ширу акцију супротстављања организованом криминалу тј. тешким злочинима.

Кријумчарење миграната, илегалне миграције и трговина људима су међународни проблеми и због тога их је потребно сагледати у светлу савремених међународних обавеза. Тренутна глобалистичка кретања теже превазилажењу и губљењу граница суверенитета држава и ступање на међународну сцену носилаца крупног

¹⁶ И. Нађ, *Кријумчарење особа*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, број 2, Хрватско удружење за казнене знаности и праксу, Загреб, 1998, стр. 578-579.

трансационалног капитала. Резултат глобализације сиромаштва је прекогранично кретање становништва досад невиђених размера, што је узроковало глобалну кризу миграција.¹⁷ Економска глобализација је довела до преструктурирања света, распада социјалистичких блокова земаља, као и до глобализације сиромаштва, организованог криминала и илегалних миграција. Резултат глобализације сиромаштва је прекогранично кретање становништва досад невиђених размера, што даље узрокује глобалну кризу миграција, кријумчарење миграната и трговину људима. Потрага за бољим условима живота условила је и резултирала напуштањем вековних огњишта и одласком становништва из земаља Азије и Југоисточне Европе. Свим тим процесима створена је тзв.мигрантска радна снага која је укључена у радни процес у оним областима у којима је због међународне конкуренције требало искористити јефтину радну снагу за чију продукцију је довољно одвојити минимум новчаних средстава.

Пооштрени визни режими су принудили будуће илегалне мигранте да се за помоћ, око уласка у жељену земљу, обрате припадницима организованог криминалитета, који ће их прокријумчарити илегалним каналима. Поред ових, кријумчарењу миграната, погодују и остали фактори у земљама порекла, транзита и дестинације жртава:

1. Постојаност устаљених мрежа организованог криминала, које су способне за брзу преквалификацију деловања;
2. Постојање поузданих канала за кријумчарење ствари, чији је промет ограничен или забрањен, а који се могу искористити за кријумчарење миграната;
3. Успостављање везе криминалних група са органима државне власти;
4. Распрострањеност корупције у полицији, царини, правосуђу и инспекцијама;
5. Немотивисаност припадника служби безбедности за обављање послова супротстављања и сузбијања кријумчарењу миграната;
6. Порозност граница због рестрикције буџета, као и непостојање физичких граница између земаља Европске уније;
7. Рестриktivна имиграциона политика и имиграциони закони;
8. Неинформисаност будућих миграната о реалности миграција;
9. Предрасуде о лицима из одређених георегија, социокултурних средина или одређеног етничког порекла;
10. Разорне природне катастрофе и техничко-технолошки акциденти;

¹⁷ Ч. Кегли, Ј. Р. Виткоф: *Светска политика – тренд и трансформација*, Центар за студије Југоисточне Европе, Факултет политичких наука Универзитета у Београду и Дипломатска академија Министарства спољних послова Србије и Црне Горе, Београд, 2006. , стр. 432.

11. Нејединство политичког вођства државе која резултира разним опструкцијама у функционисању политичких тела;

12. Трансформација политичког и економског система државе која често узрокује проблеме у трансформацији казненог законодавства и правосуђа и неусклађеност у погледу законске регулативе и деловања правосуђа;¹⁸

13. Злоупотреба научних, техничких и технолошких достигнућа телекомуникационих средстава, превозних средстава, друмског и ваздушног саобраћаја;

14. Недовољна ефикасност система безбедности у контроли кријумчарења миграната;

15. Недовољна научна истраженост наведених феномена;

Полазна основа за кријумчарење миграната јесте и друштвени фактор који се односи на миграције становништва. Сам термин миграција, потиче од латинске речи „*migratio*“, што у преводу значи сеоба, сељење и користи се за означавање различитих облика мобилности, како људи, тако и животиња. Појам миграције, такође се користи и за означавање кретања људи или група људи преко граница држава и унутар њих, без обзира на раздаљину која се при томе прелази. Свим овим значењима заједничко је и схватање да миграције представљају свако кретање становништва, укључујући и кретање расељених лица, избеглица, економских миграната и особа које се крећу у циљу спајања породице. Наиме, миграције становништва представљају премештање или пресељавање становништва, како унутар граница једне земље (унутрашње миграције становништва), тако и из једне земље у другу (спољне миграције становништва).¹⁹

У домаћем позитивном праву, у складу са *Законом о управљању миграцијама*,²⁰ миграција се дефинише као добровољно или принудно напуштање државе порекла или боравка, ради привременог боравка или сталног настајења у Републици Србији и добровољно или принудно напуштање Републике Србије ради привременог боравка или сталног настајења у другој држави, познатија као спољна миграција. Исто тако, миграција се дефинише и као промена пребивалишта унутар територије Републике Србије, односно промена места боравка унутар територије Републике Србије, уколико је до промене дошло принудним путем, а у том случају реч је о унутрашњој миграцији. Термин имиграција означава спољну миграцију у Републику Србију, а емиграција спољну миграцију из Републике Србије.

¹⁸ Љ. Арнаудовски, Т. Стојановски, *Трговија со луге – криминалитет*, Скенпоинт, Скопје, 2002, стр. 36.

¹⁹ Н. Мاستило, *Речник савремене српске географске терминологије*, Географски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2001. стр. 228.

²⁰ Сл. гласник РС, бр. 107/12.

Термин мигрант, најчешће се користи за означавање особа које слободно мигрирају из разлога личне удобности и без интервенције неког спољног фактора којем се није могуће одупрети. Када се лице одлучи на такав подухват, на сцену ступају организоване криминалне групе које преко својих посредника „врбују“ потенцијалне мигранте и уз одговарајућу надокнаду их спроводе до одређеног одредишта државе. Миграције, као појам, одликују целокупно људско друштво од његовог постанка, а посебно широке размере и различите форме, добијају у модерном друштву савременог света. Некада су првобитне заједнице ловаца и скупљача често мењале своја станишта у потрази за храном. Посматрано кроз призму развоја друштвених и економских односа, развој индустријске производње свакако је допринео масовности, али и профилисању миграционих кретања. Ово се пре свега односи на увећање миграционих кретања из руралних области ка индустријским центрима у урбаним подручјима. Прве велике миграције овакве врсте везују се за период индустријске револуције у Енглеској. Након тог периода, на удару миграционих кретања су биле и Сједињене Америчке Државе. Миграциона кретања, узрокована политичким, економским и другим факторима насталим завршетком Хладног рата, везују се и за етничке сукобе у бившој СФРЈ. Миграције становништва су у веома уској интеракцији са преовлађујућим друштвеним и економским реалностима у земљама порекла и одредишта. Непобитна је чињеница да највећи број миграната долази из земаља које одликују висока стопа незапослености, ниске зараде, низак ниво животног стандарда, сиромаштво, недостатак обрадивог земљишта, глад и сличне друштвено негативне појаве. Бројна миграциона кретања узрокују, односно подстичу и различите природне појаве, климатске промене а посебно поједине природне катастрофе.²¹ Миграције, често подстичу и различити облици друштвених конфликта и сукоба, нарочито на верској, расној или националној основи, који су ескалирали у оружане сукобе. Самим тим, људи одлучују да се преселе у подручја са бољим амбијенталним и инфраструктуралним условима за живот, у којима су шансе за запошљавање и ниво личне безбедности на вишем нивоу.

Што се тиче врста миграција, постоји одређена класификација – подела миграција. С обзиром на околности и претежне циљеве којима се мигранти руководе, могуће је разликовати:

1. Присилне;

²¹ Опширније у McLeman, R., *Climate change, migration and critical international security considerations*, Department of Geography University of Ottawa Canada, International Organization for Migration (IOM), 2011, стр. 16 и 17.

2. Добровољне миграције.

У контексту наведених, али и других околности, могуће је и разликовање миграција које су:

1. Индивидуалне;
2. Колективне (групне), тј. оне које су организоване преко одговарајућег институционалног, законског и другог инструментаријума у оквиру држава и међу њима, као и оних које то нису.²²

У односу на временске оквири одвијања миграција, могуће је разликовати:

1. Привремене;
2. Повремене;
3. Трајне.

Уважавајући околности да се миграције одвијају унутар једне државе или преко међудржавних граница, могућа је подела на:

1. Унутрашње;
2. Међународне.

Два су примарна елемента у дефинисању међународних миграција: мобилност, тј. улазак и боравак у страниој земљи, и странио држављанство.²³

Након тога, јако битна подела је и на:

1. Легалне (регуларне);
2. Илегалне (ирегуларне) миграције.

Поред набројаних врста миграција, постоје и друге као што су економске, некономске, еколошке, миграције ради тражења шанси, миграције ради преживљавања, примарне, секундарне, једносмерне или двосмерне. Када је у питању Република Србија, посматрано са аспекта демографске дистрибуције становништва, оно што је јако карактеристично јесу поремећаји у простору, настали услед неравномерног распореда становништва изазваног високом концентрацијом у урбаним срединама, са једне стране, и пражњењем руралних подручја, са друге стране. Као пример можемо навести да су Сједињене Америчке Државе највећи прималац међународних миграната.

²² С. Мијалковић, *Супротстављање трговини људима и кријумчарењу миграната*, „Службени гласник“ и Институт за упоредно право, Београд, 2009, стр. 46.

²³ Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P., Sales, R., *Gender and International Migration in Europe: Employment, welfare and politics*, Routledge, London and New York, 2000, стр. 8.

2.6. Последице кријумчарења миграната у виду различитих облика дестабилизације

Организовање кријумчарења миграната, подразумева драстично кршење људских права, као и облике угрожавања безбедности појединаца. Под безбедношћу појединаца, подразумева се стање личног интегритета и имовинског статуса појединаца и његове породице, тј. идентитет и суверенитет појединца. Кријумчарењем миграната угрожавају се све димензије безбедности појединаца, што се најпре огледа у кршењу основних људских права. У процесу кријумчарења миграната људска права се крше кроз примарну, секундарну и терцијарну виктимизацију. Примарна виктимизација обухвата процес и последице дотичног драматичног догађаја, тј. страдање жртве које проистиче из саме радње извршења овог кривичног дела. Секундарна виктимизација подразумева пооштравање последица примарне виктимизације, путем неодговарајућег реаговања представника органа формалне контроле криминалитета, али и других субјеката. Терцијарна виктимизација представља ознаку за доживотну обележеност особе. Такође, постоји опасност од ревиктимизације. Наиме, секундарном виктимизацијом се, осим стигматизације и аутостигматизације, крши и право на правну сигурност и праведно поступање, и право на делотворан правни лек у случају кршења права и слобода. Док терцијална виктимизација представља врхунац по обиму и разноврсности кршења људских права. У таквим случајевима крше се готово сва људска права као и при примарној и секундарној виктимизацији. Међутим, уколико се сагледа ефекат који кулминира у овој фази, онда он по обиму и разноврсности угрожених људских права превазилази примарну и секундарну виктимизацију.

Остваривањем, заштитом и унапређењем људских права штити се безбедност појединаца и спречава настанак кријумчарења миграната.²⁴ Кријумчарење миграната може штетно утицати на чланове породица миграната. Пре свега, реч је о угрожавању њиховог психофизичког здравља, али и о настанку одређених облика самоугрожавања.

Организоване илегалне миграције могу индиректно допринети дезинтеграцији, онемогућавању или отежавању интеграције државе у одређене међународне институције и организације, примени одређених облика санкција међународне заједнице или великих сила, као и осуди међународне заједнице због неспособности владе да се супротстави организованом криминалу, што свакако утиче на безбедност

²⁴ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012. стр. 184.

земље. Конкретније, последице организованих илегалних миграција могу се манифестовати кроз:

- Дестабилизацију породице као основне јединице друштва;
- Демографску дестабилизацију државе;
- Повећање обима и разноврсности криминала;
- Повећање корупције у јавном сектору;
- Дестабилизацију сектора унутрашњег економског инвестирања;
- Дестабилизацију тржишта рада;
- Смањен прилив средстава у буџет држава и фондова система безбедности;
- Огромна буџетска издвајања за борбу против трговине људима и илегалних миграција;
- Повећање расизма и ксенофобије;
- Пораст кршења људских слобода и права и угрожавање здравља људи;
- Неefикасно функционисање међународних тела и институција у земљи;
- Пораст политичког насиља.

III НОРМАТИВНИ ОКВИР ЗА СУЗБИЈАЊЕ И СПРЕЧАВАЊЕ КРИЈУМЧАРЕЊА ЉУДИ

3.1. Међунаордни оквир спречавања и сузбијања кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Поред бројних проблема са којима се сусрећу данашње државе, организовани криминалитет свакако је један од најозбиљнијих, јер је реч о изузетно опасном облику деликвентног понашања које угрожава темеље савремене државе и основна начела сваког демократског друштва. Према томе, организовани криминалитет доводи у питање безбедност појединца и колективитета, како интерну, тако и међународну. Управо из тог разлога, проблем организованог криминалитета, није више проблем националног карактера, коме се различито приступа у свакој држави понаособ, већ се као такав тиче читаве међународне заједнице и неопходно је обезбедити јединствен приступ у решавању овог проблема. У складу са тим, почев од краја прошлог века запажа се појачана законодавна активност у оквиру међународних организација, услед наглог повећања стопе организованог криминалитета у великом броју држава.

На темељу борбе против међународног организованог криминалитета, донети су бројни међународни документи под окриљем Организације Уједињених нација, од којих велики значај у борби против кријумчарења миграната, превасходно Конвенција УН о транснационалном организованом криминалу из 1998. (заједно са три протокола – Протокол против кријумчарења миграната копненим, морским и ваздушним путем од 15. новембра 2000. године; Протокол за сузбијање, злостављање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и децом од 15. новембра 2000. године и Протокол против недозвољене производње и трговине ватреним оружјем, његовим деловима, компонентама и муницијом, од 31. маја 2001. године). Наведена конвенција, са допунским протоколима, пружила је основ за остваривање сарадње међу државама у борби против међународног организованог криминалитета и успостављање установа, без којих је борба против организованог криминала данас незамислива, попут специјалних истражних метода, заједничких истрага и слично. Борба против организованог криминалитета у овим документима, представља обиман захват у регулисању супротстављања транснационалном организованом криминалитету, на начин који је прихватљив највећем броју држава широм света.

Са доношењем ове Конвенције, а касније и допунских протокола, створен је међународноправни оквир за борбу против организованог криминалитета. Иако у Конвенцији није стриктно дефинисан појам организованог криминалитета, Конвенција садржи дефиниције групе за организовани криминал, организоване групе, дефиниције тешких злочина и слично. Дакле, овом Конвенцијом се дефинишу елементи који чине суштину појма организованог криминалитета, па је тако и сам појам организованог криминалитета посредно дефинисан.

Тако се у члану 2. поменуте Конвенције наводи да је група за организовани криминал, организована група од три или више лица која постоји у извесном временском периоду и која делује споразумно у циљу чињења једног или више тешких злочина или кривичних дела утврђених овом Конвенцијом, ради задобијања, посредно или непосредно, финансијске или друге материјалне користи. Према истом члану, организована група се дефинише као група која није случајно формирана ради непосредног извршења кривичног дела, и која не мора да има формално дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства и развијену структуру. Основна намера ове Конвенције била је да оствари утицај на правне системе држава потписница, и тако знатно олакша међународну сарадњу у борби против организованог криминала. На тај начин отклонио би се недостатак који настаје због неуједначености и различитог дефинисања организованог криминала. Република Србија је потписала ову Конвенцију 2000. године, а након тога је ратификовала и њена два протокола која је допуњују, и то Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом и Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом и то Законом о потврђивању Конвенције Уједињених Нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола од 2001. године.²⁵

Да би дело могло да се третира као дело организованог криминалитета, морају бити испуњена још три од наредних осам потенцијалних захтева: да је сваки члан групе имао унапред одређени задатак или улогу, да је делатност криминалне организације планирана на дуже време или неограничено, да се делатност организације заснива на примени одређених правила интерне контроле и дисциплине чланова, да се делатност организације планира и врши у међународним размерама, да се у вршењу делатности примењује насиље и застрашивање или да постоји спремност за њихову примену, да се у вршењу делатности користе привредне или пословне структуре, да се користи праће

²⁵ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 6/2001.

новца или незаконито стечене добити, да постоји утицај организације или њеног дела на политичку власт, медије, извршну или судску власт или на друге друштвене или економске чиниоце.

Појам организованог криминалитета, који је дефинисан у нашем кривичном законодавству, одрађен је у већој мери по Конвенцији УН против транснационалног организованог криминалитета, али је овај појам у нашем законодавству нешто шири и репресивнији.

Што се тиче допуне, Конвенције УН против транснационалног организованог криминалитета, у виду Протокола против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом,²⁶ у самој сврси истиче се спречавање кријумчарења миграната кроз сарадњу свих држава потписница Конвенције, као и заштита права кријумчарених миграната. Овај Протокол допуњује Конвенцију о организованом криминалу и даје дефиницију кријумчарења људи. Ступио је на снагу 2004. године и има 133 стране уговорнице, од тога 132 државе и Европску унију. Република Србија је ратификовала Протокол 6. септембра 2001., а почео је да важи 28. јануара 2004. године.

Сврха овог протокола је да спречи кријумчарење миграната и да се бори против тога, као и да унапређује сарадњу између држава потписница у том циљу, истовремено штитећи права кријумчарених миграната. За сврху овог протокола кријумчарење миграната означава обезбеђивање нелегалног уласка у државу потписницу лица које није њен држављанин или лица са сталним боравком, а у циљу стицања, на непосредан или посредан начин, финансијске или друге материјалне користи. Протокол одређује да мигранти неће бити подложни кривичном гоњењу сходно овом протоколу због чињенице да су предмет радњи изнетих у члану 6. овог протокола. Члан 6. Протокола предвиђа да ће свака држава потписница усвојити такве законске и друге мере које могу бити неопходне да се установе као кривична дела, када се учине на међународном нивоу, а у циљу стицања финансијске или друге материјалне користи на непосредан или посредан начин, и то:

- (а) кријумчарење миграната;
- (б) када се учине у циљу омогућавања кријумчарења миграната:
 - (I) произвођење лажног путничког или идентификационог документа;
 - (II) набавка, обезбеђивање или поседовање таквог документа;

²⁶ Исто.

(ц) омогућавање лицу које није држављанин или лице са сталним боравком да остане у држави у којој је реч без испуњења потребних захтева за законит останак у држави средствима поменутих у подставу (б) овог става или било којим другим нелегалним средствима.

Такође, свака држава потписница ће такође усвојити такве законске и друге мере које могу бити неопходне да би се установиле као кривично дело:

(а) зависно од основног концепта њеног правног система, покушаја да се учини кривично дело утврђено у складу са ставом 1. овог члана;

(б) учешће у својству саучесника у кривичном делу утврђеном у складу са ставом 1 (а), (б) (и) или (ц) овог члана, и сходно основном концепту њеног правног система, учешће у својству саучесника у кривичном делу утврђеном у складу са ставом 1 (б) (и) овог члана;

(ц) организовање или упућивање других лица да учине кривично дело утврђено у складу са ставом 1. овог члана.

Предвиђа се и да ће свака држава потписница усвојити такве законске и друге мере које могу бити неопходне да се утврде као отежавајуће околности код кривичних дела утврђених у складу са ст. 1 (а), (б) (I) и (ц) овог члана, и подложно основном концепту свог правног система, а код кривичних дела утврђених у складу са ст. 2 (б) и (ц) овог члана, следеће околности:

(а) које угрожавају, или је вероватно да угрожавају, животе или безбедност миграната о којима је реч; или

(б) које повлаче нехумани или деградирајући третман, укључујући и експлоатацију таквих миграната.

Истакнуто је и да ништа у овом протоколу неће спречавати државу потписницу да предузима мере против лица чије понашање представља кривично дело у складу са домаћим законом.

За спречавање и сузбијање кријумчарења миграната посебно су значајни чланови 10. и 11. овог Протокола.

Државе потписнице, нарочито оне са заједничким границама или оне које су лоциране на путевима којима се мигранти кријумчаре ће у циљу постизања циљева овог протокола, размењивати међусобно, у складу са њиховим односним домаћим правним и административним системима, релевантне информације о питањима као што су:

(а) тачке укрцавања и одредишта, као и маршруте, превозници и средства превоза, за које се зна или сумња да се користе од стране неке групе за организовани криминал која се бави радњама изнетим у члану 6. овог протокола;

(б) идентитет и методи организација или група за организовани криминал за које се зна или за које се сумња да се баве радњама изнетим у члану 6. овог протокола;

(ц) аутентичност и одговарајућа форма путних докумената које је издала држава потписница и крађе или везане злоупотребе празних путних или идентификационих докумената;

(д) средства и методе сакривања и транспорта лица, противзаконито мењање, репродукција или прибављање или друга злоупотреба путних или идентификационих докумената који се користе у оквиру радњи изнетих у члану 6. овог протокола и начин за њихово откривање;

(е) законска искуства и праксе и мере спречавање и борбу против радњи изнетих у члану 6. овог протокола; и

(ф) научне и технолошке информације корисне за спровођење закона, као што је повећање међусобне способности да спрече, открију и истраже радње изнете у члану 6. овог протокола и да се кривично гоне они који су у њих укључени.

2. Држава потписница која прими информације удовољиће сваком захтеву државе потписнице која је пренела информацију, у погледу ограничења и коришћења те информације.

Мере на државним границама подразумевају следеће:

1. Без штете по међународне обавезе у погледу слободног кретања људи, државе потписнице ће ојачати, у мери у којој је то могуће, такву пограничну контролу каква може бити неопходна за спречавање и откривање кријумчара миграната.

2. Свака држава потписница ће усвојити законске или друге одговарајуће мере за спречавање коришћења, у мери у којој је то могуће, средстава превоза која користе комерцијални превозници у чињењу кривичних дела утврђених у складу са чланом 6. став 1 (а) овог протокола.

3. Тамо где је то одговарајуће, и без штете по важеће међународне конвенције, такве мере ће подразумевати утврђивање обавезе комерцијалних превозника, укључујући све транспортне компаније или власника или оператора било којих средстава превоза, да утврде да сви путници имају путна документа потребна за улазак у државу примаоца.

4. Свака држава потписница ће предузети неопходне мере, у складу са својим домаћим законом, да обезбеди казне у случају кршења обавезе изнете у ставу 3. овог члана.

5. Свака држава потписница ће размотрити доношење мера које омогућавају, у складу са њиховим домаћим законом, забрану уласка или повлачења виза за лица умешана у извршења кривичних дела утврђених у складу са овим протоколом.

6. Без штете по члан 27. Конвенције, државе потписнице ће размотрити јачање сарадње између органа за пограничну контролу, између осталог, тиме што ће успоставити и одржавати директне канале комуникације.

Члан 12. уређује сигурност и контролу докумената, где се истиче да ће свака држава потписница предузимати оне мере које могу бити неопходне, у оквиру расположивих средстава:

(а) да се осигура да су путни или идентификациони документи, које је издала, таквог квалитета да се не могу лако злоупотребити и да се не могу брзо фалсификовати или противзаконито мењати, умножавати или издавати; и

(б) да се осигура потпуност и сигурност путних или идентификационих докумената које је издала држава потписница или који су издати у име државе потписнице и да спречи њихово противзаконито привођење, издавање и коришћење.

На захтев друге државе потписнице, држава потписница ће у складу са својим домаћим законом, верификовати у разумном року правоваљаност и валидност путних или идентификационих докумената које је издала или за које се указује да су издати у њено име и за које се сумња да се користе у сврху радњи изнетих у члану 6. овог протокола, који је већ образложен.

3.2. Кривично дело кријумчарење људи у упоредном праву

Иако организовани криминал у САД постоји већ деценијама, у овој земљи још увек није прихваћена законска дефиниција овог облика криминала. Покушаји да се она установи наилазили су на разне препреке, јер су понуђене дефиниције биле или преуске, па нису одговарале суштини проблема, или прешироке, тако да се из њих није могао извући јасан закључак о томе које су све активности обухваћене организованим криминалом. Службеници Државне књиговодствене канцеларије истражног органа Америчког конгреса, закључили су пре више година да непостојање консензуса у Министарству правде САД, по питању основне дефиниције организованог криминала,

озбиљно угрожава потенцијални успех програма за контролу криминала, осмишљених да му се супроставе.

Конгрес САД је 1968. године усвојио *Закон о контроли злочина и сигурним улицама*.²⁷ Према том закону, организовани криминал обухвата илегалне активности чланова високо организованих, дисциплинованих удружења, која се баве прибављањем илегалних добара и услуга, укључујући, али не ограничавајући се на: коцку, проституцију, дрогу, рекет, зеленаштво и друге незаконите активности чланова организације. Две године касније, 1970. године Конгрес је усвојио Закон о континуираном криминалном предузетништву,²⁸ чија је једина сврха била спровођење мера државних органа против организованог криминала. Зато овај закон не садржи јединствену дефиницију, већ се односи на одређене облике криминалног деловања (рекетирање и прикупљање нелегалних дугова и претварање илегалног коцкања у бизнис) и начине вршења тих кривичних дела (заstraшивање коришћењем средстава комуникације, саобраћајних и транспортних средстава).

„Екстезивност дефиниција организованог криминала у америчком законодавству не дозвољава да се уочи јасна разлика између организованог и других облика криминала. Нарочито не осликавају јасну коалицију између пословних људи, политичара и криминалних група, као ни симбиотички моменат где се врше криминални деликти према пословима криминалних група, где је заточеност у систему плаћања обострана – и приликом плаћања услуга и при избегавању трпљења”.²⁹

Мексички Федерални закон против организованог криминала прописује да уколико три или више лица плански организују вршење кривичних дела, па радње које они том приликом предузму доведу до извршења једног од, у закону таксативно наведених кривичних дела, биће процесуирани као чланови организоване криминалне групе.³⁰

Од 2014. године дошло је до драстичног пораста броја миграната који путују кроз Мексико, који беже од насиља и претњи од банди из њихових матичних земаља и које се боре за своје животе. Већина долази из Централно-америчког северног троугла – Гватемала, Ел Салвадор и Хондурас. Док пролазе кроз Мексико, често се суочавају са

²⁷ *Omnibus Crime Control and safe Streets Act*, Public Law 90-351, 1968. Преузето 20.03.2020.<https://legcounsel.house.gov/Comps/Omnibus%20Crime%20Control%20And%20Safe%20Streets%20Act%20Of%201968.pdf>

²⁸ *Continuing Criminal Enterprise Statute* (1970).Преузето 20.03.2020.https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/bulletin/bulletin_1983-01-01_2_page009.html

²⁹ Д. Манојловић, *Доминантан тип организованих криминалних група у Србији*, магистарска теза, Факултет цивилне одбране, Београд, 2005., стр. 48.

³⁰ *Ley Federal contra la Delincuencia organizada*, 1996. Наведено према – Д. Маринковић, *Сузбијање организованог криминала – специјалне истражне методе*, Прометеј, Београд, 2010, стр. 32-33.

већим насиљем, и баш као кад је реч о злочинима и злостављању у њиховим земљама порекла, сматра се да злочини готово никада нису истражени нити учиниоци кажњени. Иако Мексико тврди да „даје приоритет заштити људских права миграната“, сведочења миграната откривају другачију стварност.³¹

Национална законодавства европских земаља, такође, обилују великим бројем покушаја дефинисања организованог криминала. За разлику од америчких, ова законодавства покушавају одређеније да дефинишу појам организованог криминала.

У *Хрватској* је законска дефиниција организованог криминалитета дата у посебном делу Казненог закона, који у члану 328 дефинише злочиначко удружење као „удружење које чине најмање три особе које су се удружиле са заједничким циљем почињења једног или више казних дела, за која се може изрећи казна затвора од три године или тежа, а које не укључује удружење које чине особе случајно повезане за непосредно почињење једног казненог дела.“³²

Кривично дело противзаконитог пребацивања особа преко државне границе било је прописано чланом 177 КЗ из 1997. године, и тада се налазило у тринаестој глави међу кривичним делима против вредности заштићених међународним правом. Новчаном казном или казном затвора до три године казнио би се онај ко из користољубља недозвољено преведе преко државне границе једну или више особа.³³ Два су била квалификована облика овог дела. За први, које се односи на околност кад би при почињењу дела био доведен у опасност живот или сигурност особа које се преведе преко границе или је с њима било поступано на нечовечан или понижавајући начин, била је прописана казна затвора од једне до осам година затвора.³⁴ За други облик, који се односи на околност кад би дело било почињено у саставу групе или злочиначке организације, била је прописана казна затвора од једне до десет година.³⁵ Покушај преласка преко државне границе у чијем остварењу кривичног дела учинилац није успео, био је кажњив. Новијим Законом, ово дело више не постоји, међутим, уведено је

³¹ Опширније у *Accesso Justice for Migrants in Mexico*, July 2017.

³² Закон о изменама и допунама Казненог закона Републике Хрватске, НН 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

³³ Члан 177. став 1 КЗ, НН, бр. 110/1997, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 105/2004, 84/2005, 71/2006, 110/2007, 152/2008. изменама и допунама КЗ из 2001. године повећан је посебни максимум казне затвора па је тако казна затвора до једне године, повећана на до три године затвора, *Закон о измјенама Казненог закона, НН, бр 51/2001.*

³⁴ Члан 177, став 2 КЗ бр. 110/1997, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 105/2004, 84/2005, 71/2006, 110/2007, 152/2008. Изменама и допунама КЗ из 2006. године казна од шест месеци до пет година промењена је и повећана на казну затвора од једне до осам година. Члан 44 Закона о измјенама и допунама Казненог закона, НН, бр. 71/2006.

³⁵ Члан 177, став 3 Закона о измјенама и допунама Казненог закона, НН, бр. 71/2006.

кривично дело под називом „Протузаконито улажење, кретање и боравак у Републици Хрватској, другој држави чланици Еуропске уније или потписници Шенгенског споразума“. Према овом члану, ко једној или више особа које нису држављани Републике Хрватске из користољубља омогући или помогне недозвољено ући, изаћи, кретати се или боравити у Републици Хрватској, казниће се казном затвора од једне до осам година. Ако је приликом чињења овог кривичног дела доведен у опасност живот или тело особе која недозвољено улази, креће се или борави у Републици Хрватској или је с њом поступано на нечовечан или понижавајући начин, или је дело учинило службено лице у обављању службене дужности, учинилац ће се казнити казном затвора од три до дванаест година.³⁶

Закоником о кривичном поступку *Црне Горе*,³⁷ у глави I, у члану 22. став 1. тачка 8. предвиђена је дефиниција организованог криминала која гласи: „Организовани криминал подразумева постојање основа сумње да је кривично дело за које се по закону може изрећи казна затвора од четири године или тежа казна резултат деловања три или више лица удружених у криминалну организацију, односно криминалну групу, чији је циљ вршење тешких кривичних дела, ради стицања незаконите добити или моћи, у случају кад су испуњена најмање три од следећих услова: да је сваки члан криминалне организације, односно криминалне групе имао унапред одређени или очигледно одредиви задатак или улогу; да је деловање криминалне организације, односно криминалне групе планирано на дуже време или за неограничени временски период; да се деловање криминалне организације, односно криминалне групе заснива на примени одређених правила унутрашње контроле и дисциплине чланова; да се деловање криминалне организације, односно криминалне групе планира и спроводи у међународним размерама; да се у деловању криминалне организације, односно криминалне групе примењује насиље или застрашивање или да постоји спремност за њихову примену; да се у деловању криминалне организације, односно криминалне групе користе привредне и пословне структуре; да се у деловању криминалне организације, односно криминалне групе користи прање новца или незаконито стечене добити; да постоји утицај криминалне организације, односно криминалне групе или њеног дела на политичку власт, средства јавног информисања, законодавну, извршну или судску власт или на друге важне друштвене или економске чиниоце“. У ставу 4.,

³⁶ Члан 326. Казненог закона Републике Хрватске, „Народне новине“ бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18 и 126/19.

³⁷ Службени гласник ЦГ бр. 57/09, 49/10, 47/14, 2/15, 35/15, 58/15 и 28/18.

истог члана, дефинисани су додатни услови, који морају да се испуне за постојање кривичног дела организованог криминала. Кривичним закоником Црне Горе,³⁸ није експлицитно дефинисан појам организованог криминала, али је у одговарајућим одредбама члана 401. криминално удруживање, прописана строжа казна за дела која се врше на организован начин, у зависности од облика.

Основни облик кривичног дела криминално удруживање из члана 401. КЗ Црне Горе састоји се у организовању групе или другог удружења које има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од једне године или тежа казна. За овај облик дела превиђена је казна затвора до три године. Ако се основни облик дела односи на удружење које има за циљ вршење кривичних дела за која се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна, организатор удружења ће се казнити затвором од једне до осам година, а припадник удружења затвором до две године. Када се основни облик дела односи на удружење које има за циљ вршење кривичних дела за која се може изрећи казна затвора од петнаест година, за организатора удружења је предвиђена казна затвора од две до дванаест година, а за припадника удружења затвор до три године.

Постоји још тежи облик дела када се основни облик односи на удружење које има за циљ вршење кривичних дела за која се може изрећи казна затвора од двадесет година или казна дуготрајног затвора. Организатор удружења ће се казнити затвором најмање десет година или казном дуготрајног затвора, а припадник удружења затвором од шест месеци до пет година.

Законодавац је предвидео и посебна правила кажњавања за организатора и припадника удружења у функцији откривања чланова удружења или спречавања извршења кривичних дела. Тако, уколико организатор удружења откривањем удружења или на други начин спречи извршење кривичних дела ради чијег вршења је удружење организовано, казниће се затвором до три године, а може се и ослободити од казне. Затим, ако припадник удружења открије удружење или допринесе његовом откривању може се ослободити од казне.

Предвиђено је и да се кажњавају организатор и припадник удружења који учини кривично дело у саставу удружења и за то кривично дело.

Стварање криминалне организације у Црној Гори ближе је уређено чланом 401а КЗ. За организова криминалне организације која за циљ има вршење кривичних дела за која

³⁸ Службени гласник ЦГ бр. 70/03, 13/04, 47/06, 40/08, 25/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18 и 3/20.

се по закону може изрећи казна затвора од четири године или тежа казна, предвиђена је казна затвора од три до петнаест година, док је за припадника криминалне организације предвиђена казна затвора од једне до осам година. Поново законодавац прописује посебна правила кажњавања, и то за организатора криминалне организације који откривањем криминалне организације или на други начин спречи извршење кривичних дела због којих је организација створена, где предвиђа казну затвора од три месеца до три године и могућност ослобођења од казне, као и за припадника криминалне организације који открије криминалну организацију или допринесе њеном откривању, где је прописана казна затвора до једне године, а припадник се може и ослободити од казне. Организатор и припадник криминалне организације који учине кривично дело у саставу криминалне организације, казниће се и за то кривично дело.

Криминалном организацијом у смислу овог члана сматра се организација коју чине три или више лица чији је циљ вршење кривичних дела за која се по закону може изрећи казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања незаконите добити или моћи, уколико су испуњена најмање три од осам услова идентичних оним поменутим у Законику о кривичном поступку Црне Горе.

Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи у Кривичном законикау Црне Горе прописан је чланом 405. тог законика.

Први облик дела чини лице које без прописане дозволе пређе или покуша да пређе границу Црне Горе, наоружан или употребом насиља, где је забрањено казном затвора до једне година. Овај облик је идентичан облику дела из члана 350. став. 1. КЗ Р. Србије, чему се даје посебан осврт у раду.

Ко се бави недозвољеним пребацивањем других лица преко границе Црне Горе или ко ради стицања финансијске или друге користи омогућава другом недозвољен прелаз границе или недозвољен боравак или транзит казниће се затвором од три месеца до пет година. Ако је ово дело учињено од стране више лица на организован начин, злоупотребом службеног положаја или на начин којим се угрожава живот или здравље лица чији се недозвољени прелаз границе, боравак или транзит омогућава или је кријумчарен већи број људи, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година. Средства намењена или употребљена за извршење овог дела одузеће се.

3.3. Нормативни оквир супротстављања кријумчарењу миграната као облику организованог криминалитета према кривичном законодавству РС

Кријумчарење миграната је своју експанзију на подручју наше земље доживело у последњој деценији XX века.³⁹ Кријумчарење миграната као облик организованог криминалитета, као један од безбедносних проблема, представља велики изазов за Републику Србију, на њеном путу ка стабилизацији демократских тековина и евроинтеграцијама. Кријумчарење миграната представља препреку развоју, владавини права и озбиљна је претња људској безбедности, с обзиром на то да овај злочин директно утиче на животе људи. Како би наша држава стала на пут и за почетак смањила стопу овог облика организованог криминалитета, неопходно је да:

1. Ради на појачању законодавних и политичких оквира;
2. Ради на јачању капацитета, идентификацији, истрази и кривичном гоњењу, као и заштити кријумчарених миграната;
3. Повећању количине података о природи и обиму кријумчарених миграната;
4. Повећању свести о постојању овог злочина;
5. Повећању нивоа сарадње на националном, регионалном и наднационалном нивоу.

3.3.1. Кривични законик РС

Кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, из члана 350. КЗ РС⁴⁰ спада под окриље групе кривичних дела, код којих је заштитни објект јавни ред и мир, и предвиђен је у више облика. Први облик овог кривичног дела, недозвољен прелаз, чини лице које без прописане дозволе пређе, или покуша да пређе границу Србије, наоружано или уз употребу насиља. Објективни услов инкриминације за постојање овог облика кривичног дела, јесте поседовање оружја или примена насиља од стране лица које без прописане дозволе прелази државну границу. Уколико, у неком случају лице, приликом преласка државне границе без прописане дозволе, не би поседовало оружје, или не би примењивало насиље, постојао би прекршај из члана 71.

³⁹ С. Мијалковић, *Супротстављање трговини људима и кријумчарењу миграната*, „Службени гласник“ и Институт за упоредно право, Београд, 2009, стр. 48.

⁴⁰ Сл. гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.

став 1. тачка 1. Закона о граничној контроли,⁴¹ у коме се предвиђа да тај прекршај чини лице које пређе или покуша да пређе државну границу, изван одређеног граничног прелаза, или ако пређе или покуша да пређе државну границу на граничном прелазу без важеће путне или друге исправе прописане за прелазак државне границе. За овај облик дела, предвиђена је казна затвора до једне године. Примећује се да је појам прописане дозволе из Кривичног законика истоветан појму путне или друге исправе прописане за прелазак државне границе из Закона о граничној контроли.

Други, тежи облик овог кривичног дела, односно, кријумчарење људи, постоји када се другом лицу омогућава недозвољен прелаз границе Републике Србије или недозвољени боравак или транзит кроз Републику Србију, а све у циљу стицања противправне користи за себе или другог. За овај облик дела, оно што је карактеристично, јесте постојање намере за стицањем такве користи. Кривична санкција предвиђена за овај облик дела креће се у распону, од једне до осам година казне затвора. Омогућавање недозвољеног преласка границе, недозвољеног боравака или транзита кроз Републику Србију представља широк спектар активности које учинилац овог кривичног дела предузима, тако да ствара погодне ситуације, користи одговарајућа средства и отклања релевантне препреке за ирегуларан прелазак границе, односно боравак. Радње омогућавања зависе од више фактора, као што су врста граничног прелаза, врста превозног средства, доба дана, близина прометних саобраћајница, рељеф и вегетација уз државну границу и слично.

Следећи тежи облик овог дела, односи се на карактеристике, одлике учинилаца – ако је тежи облик учињен од стране групе, или ако је учињен злоупотребом службеног положаја. Под појмом групе подразумева се повезивање најмање три лица ради трајног или повремениг вршења кривичних дела, при чему група не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру. Док се за злоупотребу службеног положаја подразумева да је извршилац службено лице које у државном органу врши службене дужности; изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима; јавни бележник, јавни извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу; лице којем је фактички

⁴¹ Сл. гласник РС, бр. 24/2018.

поверено вршење појединих службених дужности или послова; војно лице. Такође, постојаће овај облик дела, и ако начин извршења указује да се радњом извршења угрожава живот или здравље лица чији се недозвољени прелаз границе Србије, боравак или транзит омогућава, као и када се кријумчари већи број лица, при чему се претпоставља да их је најмање пет.⁴² Посебни минимум казне затвора предвиђен за овај тежи облик дела је две године, а посебни максимум дванаест година.

Наредни, најтежи облик дела предвиђен је 2009. године. Постоји, ако је тежи облик (кријумчарење људи) учињен од стране организоване криминалне групе, па се казна затвора креће у распону од три до петнаест година. Под *организованом криминалном групом* подразумева се група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је предвиђена казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијске или друге материјалне користи. Тада 2009. године, предвиђен посебни максимум био је дванаест година, али је 2016. године повећан за три године – на петнаест година. С обзиром да овај најтежи облик дела има највећи степен друштвене опасности, то је и прави разлог, због чега је посебни максимум увећан у тој мери. Чланом 57. став 2. КЗ предвиђено је да се казна предвиђена за други и трећи тежи облик овог кривичног дела не може ублажити.

Такође, у одредбама КЗ-а посебно је наглашено, да ће се средства намењена или употребљена за извршење дела одузети.⁴³ Сви облици дела врше се само са тежим обликом кривице, умишљајем.

Са аспекта развоја овог кривичног дела, односно његових измена и допуна у кривичном законодавству, врло битну улогу има и *Закон о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије* из 2003. године и у оквиру њега, одредбе које се односе на злочин трговину људима, који је тада по први пут издвојен као посебно кривично дело. Овим законом утврђена је одговорност, и за онога ко довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности или тешких прилика друго лице врбује, превози, пребацује, предаје, посредује у предаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу стицања неке користи. Такође, поред ових одредби, постоје и одредбе које се односе на групу кривичних дела

⁴² Пресуда Апелационог суда у Новом Саду бр. Кж 1 3560/12.

⁴³ Члан 350. став 5. КЗ, Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр.85/2005, 88/2005 (исправка), 107/2005 (исправка), 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

против јавног реда и мира (члан 350. КЗ РС), где је као посебно кривично дело издвојено дело – Недозвољен прелаз државне границе и крујмчарење људи. Поред тога, постоје и бројни протоколи и споразуми чија је потписница наша земља, а односе се на појам кријумчарења миграната.

3.3.2. Законик о кривичном поступку РС

Према Закону о кривичном поступку Републике Србије⁴⁴ као методе супротстављања кријумчарењу миграната као облику организованог криминалитета, у оквиру посебних доказних радњи, издвајају се:

1. Тајни надзор комуникације (чл. 166);
2. Тајно праћење и снимање (чл. 171);
3. Ангажовање прикривеног иследника (чл. 183);
4. Симуловани послови (чл. 174);
5. Контролисана испорука (чл. 181);
6. Рачунарско претраживање података (чл. 178);

Прва од горе наведених метода, тј. посебних доказних радњи односи се, на надзор и снимање, како телефонских, тако и других разговора или комуникација. Конкретније речено, ради се о радњи снимања телефонских и других разговора као специјалној истражној радњи, чијом применом се обезбеђују доказни механизми у борби против најтежих облика организованог криминалитета, у шта спада и кријумчарење миграната, са једне стране, док са друге стране, коришћење ове методе може да представља опасност по кршење људских права и слобода у сферама заштите интимности свих комуникација.

Тајно праћење и снимање представља специјалну истражну методу у борби против организованог криминалитета, па самим тим и кријумчарења миграната. Ова доказна радња се одређује како би се открили контакти или комуникација осумњиченог на јавним местима и местима на којима је приступ ограничен или у просторијама, осим у стану, и да би се утврдила истоветност лица или лоцирање лица или ствари.

Што се тиче методе ангажовања прикривеног иследника, као прикривени иследник дефинише се полицијски службеник или припадник друге службе безбедности коме је додељен промењен идентитет (легенда) у одређеном временском периоду да би

⁴⁴ Сл. гласник РС, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19.

делујући тајно у контакту са одређеним припадницима организованих криминалних група које се баве кријумчарењем миграната, прикупљао правовремене информације које би касније могле да се користе за откривање, разјашњавање и спречавање кривичних дела организованог криминалитета. Прикривени иследник делује са тачно одређеним циљем и ради по налозима надређеног полицијског службеника, као и под контролом других органа у шта спадају и тужилаштва. При томе тај полицијски службеник мора имати добро креирану легенду, јако усредсређену и измишљену биографију која се мора поклапати са његовим документима, тј. јавним исправама, такође, мора добро познавати језик тј. сленг криминалног миљеа, начин понашања и деловања у криминалном подземљу, као и све делатности и особине организоване криминалне групе у коју се укључује. Прикривени иследник мора деловати на основу правила криминалне организације са једне стране, док са друге стране, све то мора бити у оквиру законских норми. При томе, мора водити рачуна и о могућности повратка у реално стање по извршетку задатка.⁴⁵

Методе пружања симулованих пословних услуга и склапања симулованих правних послова, су специјалне истражне радње које судија за претходни поступак може одредити на захтев јавног тужиоца према лицима за које постоји основана сумња да су сама или заједно са другим лицима извршила неко од кривичних дела које спадају у домен организованог криминалитета. Јако битан услов је и тај да се наведено кривично дело као облик организованог криминалитета на други начин не би могло открити, доказати или спречити. Такође, битно је навести и то да је за примену ових метода неопходно да постоје посебне околности због којих се наведено кривично дело другим радњама, тј. методама, не би могло открити или би то било повезано са великим потешкоћама.

Метода контролисане испоруке је институт којим се у суштини одступа од начела легалитета кривичног гоњења, будући да се фактички и не покреће поступак, иако већ постоји основана сумња да је кривично дело за које се гони по службеној дужности почињено на територији државе за коју је надлежан орган кривичног гоњења. Мера контролисане испоруке предвиђена је Конвенцијом Уједињених нација против транснационалног организованог криминала.⁴⁶ Ради примене контролисане испоруке државе потписнице, преко чијих територија пролази испорука, изричито морају да:

⁴⁵ М. Бошковић, *Теоријски и практични аспекти примене нових метода у супротстављању организованом криминалитету*, Безбедност, бр. 02/2003, стр. 275.

⁴⁶ Сл. лист СРЈ – Међународни уговори, број 6/2001.

- Буду сагласне са уласком на њихову територију одговарајуће испоруке незаконитих или сумњивих пошиљки и њеним изласком са територије држава;
- Гарантују да ће се предузети све потребне радње у циљу кривичног гоњења свих лица која су учествовала у испоруци;
- Гарантују да ће испорука незаконитих или сумњивих пошиљака бити непрестано надзирана од стране органа надлежне државе;
- Гарантују да ће орган тужилаштва, полиција, и други надлежни државни органи, бити редовно обавештавани о току и исходу кривичног поступка.

Рачунарско претраживање података се такође дефинише као посебна доказна радња, тј. метода која је новијег датума. Она има велики значај у доба индустријске револуције у оквиру спречавања, откривања и доказивања кривичних дела организованог криминалитета, па тако и кријумчарења миграната, као и обезбеђивању доказа о извршеним делима. Ова метода се може користити и ако неке посебне околности указују да се припрема неко од кривичних дела која представљају облике организованог криминалитета, а постојане чињенице указују да се кривично дело организованог криминалитета на други начин не би могло спречити или доказати. Ова метода се састоји у аутоматском претраживању већ похрањених личних и других са њима повезаних података и њиховом аутоматском поређењу са подацима којима се односе на неко од наведених кривичних дела организованог криминалитета, тј. у овом случају кријумчарењу миграната, као и лица која се основано могу довести у везу са процесом кријумчарења.

У процесном смислу, од значаја је и Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције⁴⁷ којим се уређују образовање, организација, надлежност и овлашћења државних органа, ради откривања, кривичног гоњења и суђења за кривична дела одређена овим законом. У вези наведеног, државни органи који се баве проблематиком организованог криминалитета су Тужилаштво за организовани криминал, МУП – организациона јединица надлежна за сузбијање организованог криминала, посебно одељење Вишег суда у Београду за организовани криминал, посебно одељење Апелационог суда у Београду за организовани криминал и посебна притворска јединица Окружног затвора у Београду.

⁴⁷ Сл. гласник РС, број 94/16 и 87/18.

3.3.3. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

Одузимање имовине проистекле из кривичног дела је још један значајан механизам репресивног деловања на учиниоце кривичних дела, имајући у виду да се применом ове мере онемогућава коришћење зараде стечене незаконитим радом, а стицање добити јесте јако битан фактор мотивације за вршење кривичних дела. Одредбама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела⁴⁸ предвиђена је надлежност државних органа, као и поступање са одузетом имовином. Органи надлежни за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела су јавни тужилац, суд, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за финансијску истрагу и Дирекција за управљање одузетом имовином. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела примењује се према учиниоцима кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, и то за облике дела из ставова 2. и 3. тог члана. Такође, још један услов који мора бити испуњен за примену овог закона је да имовинска корист прибављена кривичним делом, односно вредност предмета кривичног дела пређе износ од милион и петсто хиљада динара. Овлашћења државних органа која се односе на примену одузимања имовинске користи имају, осим репресивног, и превентивни карактер, с обзиром да се на тај начин ставља до знања да ће одредбе поменутог закона бити примењене и према потенцијалним учиниоцима, што би значило да има и генерално-превентивни карактер.

Имовинска корист се одузима судском одлуком којом је утврђено извршење кривичног дела. Од учиниоца се обавезно одузима новац, предмети од вредности и друга имовинска корист који су прибављени кривичним делом, а ако одузимање није могуће (нпр. због тога што је предмет уништен, изгубљен или продат непознатом лицу), онда ће се учинилац обавезати: а) да преда у замену другу имовинску корист која одговара вредности имовине прибављене извршењем кривичног дела или проистекле из кривичног дела или б) да плати новчани износ који одговара прибављеној имовинској користи. Имовинска корист прибављена кривичним делом се одузима и од правног или физичког лица на која је пренесена без накнаде или уз накнаду која не одговара стварној вредности. Ова се корист одузима не само од учиниоца кривичног дела, већ и од другог лица које је извршењем кривичног дела такву корист прибавило у конкретном случају. У вези са применом ове мере у теорији и судској пракси се разматра питање појма имовинске користи. Под овом коришћу се подразумева сваки

⁴⁸ Сл. гласник РС, број 32/2013, 94/2016, 35/2019.

имовински ефекат који представља противправну добит за учиниоца. То нису само новац и предмети, већ и услуге, коришћење одређених предмета без давања адекватне противвредности, уштеде, имовинска погодовања и сл., дакле, све што има неку имовинску вредност или финансијске ефекте. Изван овог појма су нематеријална погодовања личне природе, осим ако немају непосредне финансијске предности, односно уштеде⁴⁹.

⁴⁹ Д. Јовашевић, *Кривично право – општи део*, Номос, Београд, 2010. стр. 266.

IV ПРЕВЕНЦИЈА КРИЈУМЧАРЕЊА МИГРАНАТА КАО ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

4.1. Појам и циљеви превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Спречавање настанка и сузбијање већ настале појаве кријумчарења миграната и његових последица, а нарочито код организованих форми, примаран је и најсврходнији, најхуманији и кључни сегмент у решавању проблема који изазива овај облик криминалитета. Оно што је сигурно, јесте да је превенција ових појава, једнако сложена као и њихова мултикаузална, последична природа. Такође, резултати превентивних акција су тешко мерљиви, а веома често и немерљиви. Због свега тога се у први план истиче репресивна делатност која даје конкретне резултате.

Превенција трговине људима и кријумчарења миграната подразумева деловање националних или наднационалних безбедносних механизма на њеном спречавању, тј. на отклањању узрока и услова њиховог настанка и развоја, на спречавању њених последица као и на спречавању даље деструктивности њихових последица.⁵⁰

Превенција кријумчарења миграната представља и деловање субјеката формалне и неформалне социјалне контроле на отклањању објективних и субјективних узорака и услова њиховог развоја у земљама порекла, транзита, и дестинације жртава, а све са циљем даљег спречавања њеног настанка и угрожавајућег деловања. У основне циљеве превенције кријумчарења миграната могу се уврстити:

- Идентификовање етиолошких фактора кријумчарења миграната;
- Проналажење адекватних, легалних и легитимних решења за неутралисање идентификованих етиолошких чинилаца;
- Идентификовање нормативних, организационих и функционалних недостатака у систему безбедности, којима се умањује ефикасност превентивног и репресивног деловања;
- Унапређење безбедносно-криминалистичке, превентивне и репресивне праксе, којом се непосредно или посредно спречава кријумчарење миграната;
- Усаглашавање националног са међународним правом у области заштите и унапређења грађанских, политичких, економских и социјалних права грађана;

⁵⁰ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Београд, Криминалистичко-полицијска академија, 2012, стр. 307.

- Унапређење масовне и професионалне безбедносне културе, подизањем нивоа свети код грађана, потенцијалних и бивших жртава;
- Едукација и обука припадника система безбедности, ради ефикаснијег спречавања и сузбијања ове појаве;
- Унапређење међународне координације мера превенције са системима безбедности земаља порекла, транзита и дестинације кријумчарених миграната;
- Унапређење модела ресоцијализације кријумчара миграната.⁵¹

Појам превенције кријумчарења миграната реализује се у оквиру одређене политичке превенције уз уважавање општих принципа супротстављања кријумчарењу миграната и свих принципа који су специфични и уско се односе на превенцију кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета.

4.2. Политика превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Политика превенције кријумчарења миграната, подразумева на националним интересима засновано опредељење, највиших државних и друштвених субјеката у погледу планског, организованог и континуираног деловања државних чинилаца и недржавног сектора безбедности, а све са циљем директног или индиректног отклањања узорака и услова који доприносе њеном настанку и онемогућавања наступања њихових штетних последица.

Политика превенције ове појаве захтева и конкретне мере и активности државних органа и институција у више од једне области друштеног живота, а првенствено се заснива на:

- Криминалној политици, односно политици сузбијања криминалитета, која се дефинише као инструмент државне стратегије су протстављања криминалитету кроз превенцију и репресију;
- Стратегијском планирању криминалистичко-обавештајне делатности, којом се усмерава примена превентивних и репресивних мера и радњи оперативно-тактичког, криминалистичко-истражног карактера;
- Економској политици, којом се реализују стратегија економског развоја државе и стратешки програми запошљавања становништва;

⁵¹ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Београд, Криминалистичко-полицијска академија, 2012, стр. 308.

- Социјалној политици, којом се смањује сиромаштво и потреба за економско-егзистенцијалним миграцијама;
- Политици образовања и развоја науке, што је изузетно значајно за развој безбедносне културе грађана, као и научни приступ супротстављању кријумчарењу миграната и има значајне превентивне и репресивне ефекте;
- Политици јавног информисања, првенствено у области спровођења одређених мера превенције информативно-едукативног карактера, чиме се обични грађани упознају са свим опасностима и неизвесностима илегалних миграција;
- Политици међународних односа, којом се унапређује међународна сарадња у областима значајним за спречавање настанка кријумчарења миграната;
- Законодавној политици, којом се утврђује приоритет доношења, ревизије или укидања релевантних законских прописа.⁵²

Реализација спровођења политике превенције кријумчарења миграната, требало би да се прецизира и посебним програмима и плановима превенције. У оквиру њих, највише се истичу:

1. Програмирање превенције кријумчарења миграната, којим се дефинишу кључне област државног и друштвеног живота;
2. Планирањем превенције кријумчарења миграната операционализују се програми превенције и прецизирају се надлежности одређених субјеката;
3. Мониторингом се континуирано надгледа процес реализације планова превенције;
4. Евалуацијом се прикупљају и анализирају подаци о реализацији планова превенције.

Трговина људима и кријумчарење миграната су појаве сложеног порекла, мултикаузалног карактера, те захтевају тзв. локални приступ у истраживању, што подразумева истраживање динамике локалног контекста мрежа и система криминалних и легитимних комерцијалних активности, као и дијалектички однос између локалног и глобалног контекста.⁵³

⁵² М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Београд, Криминалистичко-полицијска академија, 2012, стр. 310.

⁵³ В. Николић – Ристановић, *Илегална тржита, трговина људима и транснационални организовани криминалитет*, Темида, Виктимолошко друштво Србије и Прометеј, број 4, Београд, 2003, стр. 3.

4.3. Принципи превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Принципи превенције, који се односе на кријумчарење миграната као облика организованог криминалитета, представљају прву групу тзв. посебних принципа, који поред општих, усмеравају деловање система безбедности ка што ефикаснијем спречавању настанка ових појава и њихових штетних последица. Реч је о следећим принципима:

- Временске позиционираниости *ante delictum*, односно сврсиходности предузимања мера превенције искључиво пре наступања појава угрожавања и последица које оне узрокују.⁵⁴ То заправо значи да се мере превенције морају предузимати континуирано;
- „Тросмерност“ мера превенције, тј. њихова усмереност ка три циља и тока подизању нивоа свести и образовања, смањењу рањивости појединаца и група, као и либерализацији имиграционе политике и поспешивању административне контроле међународног саобраћаја;
- Принцип генерализације модела превенције примарне виктимизације представља примену општег, јединственог модела превенције ове појаве на подручју читаве земље;
- Принцип еластичности превенције, подразумева прилагођавање мера превенције кријумчарења миграната структуриузрока и услова који доводе до њеног настанка и развоја;
- Принцип индивидуализације превенције, терцијалне виктимизације којим се омогућава рационализација процеса превенције;
- Принцип разноврсности мера превенције, тј. могућност примене свих средстава, активности и поступака који нису забрањени позитивним правом;
- Принцип масовности субјеката превенције, где за разлику од процеса супротстављања овој појави, сви субјекти државног и недржавног сектора могу да учествују у превенцији ових појава.

Уважавањем свих наведених принципа превенција кријумчарења миграната постаје свеобухватнија, јер се односи на целокупну етиолошку димензију, али и сврсиходнија, јер повећава извесност достизања циљева превенције.

⁵⁴ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012. , стр. 312.

4.4. Типологија превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Постоје различити типови превенције кријумчарења миграната, дефинисани на основу више критеријума. Најчешће се истичу следећи критеријуми:

1. Према критеријуму примарног циља предузетих мера превенције, могуће је разликовати: превенцију усмерену ка подизању унивоа свести и образовања грађана, потенцијалних жртава, превенцију усмерену ка смањењу рањивости потенцијалних жртава, као и превенцију усмерену ка либерализацији имиграционе политике и поспешивању административне контроле међународног саобраћаја;

2. Уколико се за критеријум типологије узме временски дometна који је превенција усмерена, може се направити дистинкција између ⁵⁵ краткорочне превенције кријумчарења миграната, средњорочне превенције и дугорочне превенције кријумчарења миграната;

3. Према критеријуму времена споровођења мера превенције, у односу на извршен деликт кријумчарења миграната, могу се разликовати: примарна превенција, проактивна превенција;

4. Према критеријуму врста мера превенције, разликују се: превенције научно-истраживачког карактера, превенција иницијалног карактера, превенција нормативног карактера, превенција применом мера економске и социјалне политике, превенција применом мера миграционе политике, превенција информативно-едукативног карактера, превенција оперативног, обавештајно-криминалистичког карактера;

5. Према критеријуму стадијума виктимизације жртве, могу се разликовати: превенција примарне виктимизације потенцијалних жртава, превенција секундарне виктимизације жртава, превенција терцијалне виктимизације жртава;

6. Према критеријуму ефекта кривичноправних механизма, превенција кријумчарења миграната може бити: генерална и специјална;

7. Према критеријуму географског подручја могу се разликовати: превенција на националном нивоу и на наднационалном нивоу;

8. Према критеријуму нивоа друштва у коме се спроводи може бити: општа, посебна и појединачна;

⁵⁵ С. Мијалковић, *Супротстављање трговини људима и кријумчарењу миграната*, Београд, 2009., Институт за упоредно право, стр. 293.

9. Према критеријуму циљне групе на коју је усмерена, превенција може бити: примарна, усмерена према општој јавности, секундарна, усмерена према потенцијалним жртвама и терцијална, усмерена према жртвама, ради спречавања примарне и секундарне виктимизације.

4.5. Мере превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Појам мера превенције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета, представља систем активности одређених субјеката безбедности чије је планско, организовано, координирано и континуирано предузимање усмерено на спречавање настанка појава, кроз које се овај феномен манифестује, као и његове последице.

Ако се као критеријум узме природа, садржај и циљ превентивних активности, све мере превенције могу се класификовати као:

1. Мере превенције научно-истраживачког карактера;
2. Мере превенције иницијалног карактера;
3. Мере превенције нормативног карактера;
4. Мере економске и социјалне политике;
5. Мере имиграционе политике;
6. Мере превенције информативно-едукативног карактера;
7. Мере превенције обавештајно-криминалистичког карактера.⁵⁶

Што се тиче мера превенције научно-истраживачког карактера, ефикасност ових мера условљена је заснованошћу на резултатима научно-истраживачког рада. То даље значи да успешна превентива представља резултанту правилне прогнозе кријумчарења миграната, засновану на научном истраживању њених феноменолошких и етиолошких обележја, као и организоване, научно пројектоване друштвене реакције на злочин. Ове мере имају за циљ, да се употребом правила методологије научног истраживања, пронађу адекватна и ефикасна решења за дефинисање и унапређење стратегије, политике и методике превенције и сузбијања кријумчарења мигранта.

Када се говори о мерама иницијалног карактера, треба напоменути да се њима иницира и подстиче спровођење извесних превентивно-репресивних активности

⁵⁶ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012. , стр. 316-317.

система безбедности, у функцији супротстављања кријумчарења миграната. Ове мере се најчешће предузимају јавно, посредством електронских и писаних медија, а на тај начин јавност се упознаје са актуелним проблемима. Ова врста мера може имати различите облике. Критеријуми за разликовање, су следећи: природа мера, легалитет, носилац, мотив носиоца, основа идеје, примарни ефекти, ниво апстракције. Лобистичка активност је, по правилу, закулисна, прикривена и усмерена ка ванправној заштити интереса лобистичких група, притиском на центре моћи и одлучивања.⁵⁷

Мере превенције нормативног карактера, предузимају се у сфери законодавне функције државе, израдом, изменом, допуном или укидањем правних аката надзаконске, законске и подзаконске правне снаге, са циљем унапређења безбедносне праксе разних државних ресора и друштвених сектора у супротстављању кријумчарењу миграната.

Мере економске и социјалне политике, у превенцији кријумчарења миграната, утичу на унапређење животног стандарда потенцијалних илегалних миграната из економско-егзистенцијалних разлога. Ове мере би требало дабуду усмерене на: уклањање економске и социјалне неједнакости између међународних региона, развијање међународне економске сарадње, субвенционирање неразвијених и угрожених грана привреде, давање повољних кредита привредним субјектима.

Мере имиграционе политике, у превенцији кријумчарења миграната односе се на појам имиграционе политике која представља доношење и спровођење имиграционих прописа, ставове и односе државног руководства према кретању, боравку или настањеношћу грађана других државана територији једне земље. Дакле, реч је о мерама отклањања постојећих рестрикција легалне миграције из сиромашних у економски развијеније земље.

Мере превенције информативно-едукативног карактера, подижу ниво свести и унапређују безбедносну културу грађана и припадника субјеката безбедности изградњом ставова о кријумчарењу миграната као неморалном, противзаконитом и штетном појавом. Примену ових мера препоручује и Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала. Оне се примењују пласирањем извесних аудио, визуелних или аудио-визуелних садржаја, одређеним циљним групама и то: грађанима, потенцијалним жртвама, актуелним жртвама, жртвама избављеним из ланаца организованог криминалитета, припадницима субјеката безбедности,

⁵⁷ М. Бошковић, *Криминолошки лексикон*, Матица српска, Нови Сад, 1999, стр. 175.

извршиоцима кривичних дела у вези са кријумчарењем миграната. Што се тиче самих мера, оне се могу испољити кроз: редовни васпитно-образовни процес, информативне кампање, едукативне кампање, тренинге или информативне сервисе.

Мере превенције криминалистичко-обавештајног карактера подразумевају активности које предузимају припадници полиције, обавештајних служби и других органа формалне социјалне контроле, који у свом оперативном превентивно-репресивном поступању према кријумчарењу мигранта користе криминалистичке обавештајне методе. Са овим у вези, уочене су две тенденције, а то су: давање полицијских овлашћења субјектима безбедности који их традиционално нису имали, као и формирање криминалистичко-обавештајног система или служби. Криминалистичко-обавештајни систем обухвата више субјеката безбедности, носилаца криминалистичко-обавештајних активности, повезаних у извесну националну обавештајну мрежу. Са друге стране, криминалистичко-обавештајна служба се може дефинисати као специјализована структура, која применом криминалистичко-обавештајних метода систематски прикупља, обрађује и анализира обавештајне податке од значаја за идентификовање криминалних организација и њихових припадника, разоткривање, пресецање токова и доказивање њиховог деловања. Од активности које се односе на ову врсту мера могу се издвојити: прикупљање и коришћење обавештајних података, аналитичка и статистичка обавештајно-криминалистичка истраживања, безбедносно процењивање и криминалистичко прогнозирање, као основа превентивних програма, криминалистичко-оперативно деловање у функцији непосредне превенције кријумчарења миграната, криминалистичко-оперативно деловање, у функцији посредне превенције кријумчарења миграната, међународна сарадња на пољу превентивног криминалистичко-обавештајног рада.

Реално је очекивати појаву нових проблема, услед динамичности, еластичности, веће организованости, интернационализације и примене научно-техничких достигнућа у трговини људима и кријумчарењу миграната. У том смислу, напори у проучавању ове две појаве нису ништа мањи од напора у њиховом неутралисању у пракси.⁵⁸

⁵⁸ Љ. Стајић, *Основи система безбедности са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2008.

V МЕТОДИКА ОТКРИВАЊА, РАЗЈАШЊЕЊА И ДОКАЗИВАЊА КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈИМА СЕ МАНИФЕСТУЈЕ КРИЈУМЧАРЕЊЕ МИГРАНАТА

О криминалистичкој методици откривања, разјашњавања и доказивања кривичних дела којима се манифестују трговина људима и кријумчарење миграната може се расправљати са два аспекта: теоријског и практичног.⁵⁹

Што се тиче теоријског приступа, ту је пре свега реч, о систему научних знања о облицима, начинима извршења и разним другим специфичностима кривичних дела кријумчарења миграната, и са њима умреженим појавама као и најефикаснијим методама за њихово спречавање, откривање, разјашњавање и доказивање. Овакав вид криминалистичке методике дефинише се као констиуенс предмета криминалистичке методике као наставно научне дисциплине, тј. гране криминалистике.

Са друге стране, у практичном смислу, реч је о систему оперативно-тактичких и криминалистичко-истражних мера и радњи, чијом се применом, у законом предвиђеним ситуацијама и на начин прописан подзаконским актима и правилима криминалистике, спречавају и сузбијају кријумчарења миграната.

Основни циљ криминалистичке методике сузбијања кријумчарења миграната, је трансформација почетних, основних сазнања о припремним и извршеним кривичним делима у виши степен поузданости и извесности да се кривично дело припрема, тј. да је извршено, да су конкретна лица на основу обезбеђених личних и материјалних доказа, извршиоци или жртве кривичних дела и даљи рад на спровођењу и предавању представницима правосудних органа, тј. органа који су надлежни за заштиту и помоћ жртвама кривичних дела. Овакав процес се у литератури назива и криминалистичка обрада.

5.1. Откривање кривичног дела кријумчарења миграната

Поступак откривања кривичног дела кријумчарења миграната, дефинише се као процес стицања одређених сазнања о елементима извршеног кривичног дела кријумчарења миграната, за које се пре тога уопште није знало. То фактички значи задирање у „тамни појас“ док се расветљавање односи на „светли појас“ криминала.

⁵⁹ С. Мијалковић, Д. Маринковић, *Криминалистичка методика доказивања кривичног дела трговина људима*, Безбедност, број 1, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2010, стр. 41-61.

Постоје два вида криминалистичко-тактичких ситуација у откривању кријумчарења миграната, а то су:

1. Стицање одређених сазнања, односно обавештајних информација или података о томе да се планира или да је извршено кривично дело, да је одређено лице, или да су одређена лица извршиоци, о времену, месту, начину, средству, предмету или трагу кривичног дела;

2. Непланирано пресецање ланца кријумчарења миграната, при чему самим откривањем започиње и криминалистичка обрада. Такве су и ситуације познатије као тзв. свежи чин.⁶⁰

Поред ова два нормирана метода прикупљања обавештајних информација који су карактеристични за криминалистичко-обавештајни рад, до сазнања о извршеном кривичном делу кријумчарења миграната најчешће се долази и на неки од традиционалних начина као што су:

1. Оперативни рад државних органа, у земљама порекла, транзита и дестинације жртава;

2. Кривичним пријавама упућеним полицији или тужилаштву, усмено или у писаној форми.

Што се тиче оперативног рада државних органа у почетном случају, реч је о откривању припремања и извршења прве фазе кривичног дела кријумчарења миграната, која се означава као фаза регрутовања жртава, на терену или у дипломатско-конзуларним представништвима приликом издавања виза. У току фазе транзита за организоване криминалне групе је свакако најризичније прелажење државне границе на граничним прелазима, где је могуће контролом исправа, возила и пртљага уочити индиције које указују на жртве, тј. на биће кривичног дела. Такође, ово је могуће уочити и оперативним радом ван граничног прелаза. У оба случаја је од великог значаја и коришћење одређених техничких средстава. Када се говори о надгледању граничне линије и граничног појаса, реч је уређајима као што су радари, видео камере, разни акустични, оптички и инфрацрвени сензори, термовизијске камере. Откривање лица која су сакривена у тајним просторијама превозних средстава, доста је олакшано коришћењем разних статичких и динамичких рендген апарата, као и статичких и динамичких уређаја за откривање рада срца. Такође, оно што је специфично за ову

⁶⁰ М. Анегелски, *Криминалистика*, НИО Студентски збор, Скопје, 1993. стр. 220.

област, јесу и посебно обучени службени пси који се још увек користе за откривање и проналажење лица на терену и у превозним средствима.

Када је у питању други облик традиционалних начина, којима се долази до сазнања о извршеном кривичном делу кријумчарења миграната, реч је о кривичним пријавама које могу поднети следећи субјекти:

- Жртве;
- Разне невладине организације;
- Чланови породице или блиски пријатељи миграната;
- Државни субјекти, најчешће инспекцијски органи;
- Привредни субјекти;
- Здравствене установе;
- Самопријаве извршилаца кривичног дела, на које се због исплативости бизниса и вероватне одмазде осталих припадника организоване криминалне групе веома тешко може рачунати.

5.2. Разјашњавање кривичних дела кријумчарења миграната

Под појмом разјашњавања кривичних дела кријумчарења миграната, подразумева се процес расветљавања ових кривичних дела, тј. утврђивање свих чињеница и околности из њихове етиолошке, феноменолошке, виктимолошке и последичне димензије. Све ово захтева употребу различитих легалних, јавних и тајних метода, а све са циљем квалитативног истраживања и сагледавања кривичних дела као целовитих развојних друштвених појава глобалног карактера.

Расветљавање кривичних дела кријумчарења миграната, дефинише се као утврђивање истинитог сценарија кривичног дела, долажењем до одговора на познатих девет златних питања криминалистике, односно одговора на питања: шта се десило, где се десило, када се десило, како се десило, зашто се десило, чиме је извршено, с киме је извршено, над киме је извршено и ко је извршилац. Ових девет златних питања криминалистике, морају се операционализовати системом више група питања, из разлога сложености кривичних дела кријумчарења миграната:

1. Питања која се односе на фазу порекла – пре свих питања која се односе на организовану криминалну групу и то: о којој криминалној групи је реч, њен назив, псеудоним, који тип групе је у питању, која држава, које место, када је организована, ко

је организатор, ко су чланови, одакле су, које улоге имају; затим питања која се односе на злочиначко планирање кријумчарења миграната и то – какав је садржај злочиначког плана, да ли он постоји у писаној форми, или је донет усмено; питања која се односе на регрутовање жртава – ко је најзаступљенији профил, узраст;

2. Питања која се односе на фазу транзита – питања која се односе на организацију и реализовање транспортовања, да ли криминалне групе користе превозна средства, ако користе, која су превозна средства у питању, начини контактирања са мигрантима; питања која се односе на прелажење државне границе – да ли се граница прелази легално или илегално, да ли се граница прелази увек на истом месту или се то место прелаза мења, да ли се криминалне групе ослањају на корупцију или принуду према припадницима граничних служби, да ли групе користе несвакидашње начине за илегално пребацивање лица преко границе на граничном прелазу;

3. Питања која се односе на фазу дестинације: где су мигранти доведени, шта им је речено приликом довођења на дотичну локацију, у ком правцу су се кретали, да ли је био понуђен и неки посао, да ли су радили неке послове, где су и за кога радили, да ли су били адекватно награђени, шта је са финансијским средствима која су зарадили, да ли поседују нека документа, да ли очекују долазак неких својих пријатеља, рођака.

Процес расветљавања кривичних дела ове врсте подразумева и захтева примену одређених оперативно-тактичких мера и криминалистичко-истражних радњи.

5.3. Проналажење доказа о извршеним кривичним делима кријумчарења миграната

У односу на озбиљност злочина, степен организованости, тајност и опрезност у извршењу кривичних дела кријумчарења миграната, прикупљање адекватних доказа који недвосмислено указују на извршено кривично дело, тј. на конкретна лица као његове извршиоце, у великом броју случајева је веома отежано. Са друге стране, велики тзв.криминални профит омогућава организованим криминалним групама да ангажују искусне и скупе адвокате, који веома често доводе у питање ваљаност и вредност прикупљених доказа, указујући при томе на нерегуларност рада криминалистичких служби у прибављању ваљаних и поузданих доказа. На самом крају сви докази подлежу слободној оцени суда, која на свој начин оцењује садржину истих. Доказивање кривичне одговорности припадника организоване криминалне групе није нимало лак задатак. Овај процес подразумева и примену специјалних истражних мера и

техника, њихови резултати се могу користи као валидан доказ у кривичном поступку само под одређеним условима:

- да су изричито предвиђене законом у складу са начелом легалитета;
- да не постоје блаже мере за остварење циља у складу са начелом супсидијарности;
- да је реч о врло тешким кривичним делима у складу са начелом сразмерности;
- да је претходно прибављена сагласност судије или да се обављају под његовим надзором у складу са начелом судског надзора.

Начелно, истраге које се спроводе с циљем спасавања жртава, хапшења и кривичног гоњења трговаца људима и кријумчара миграната, конфискације имовине стечене незаконитим путем и прибављање доказа, могу се поделити на:⁶¹

1. Проактивне истраге које су засноване на оперативним, обавештајним подацима, уз праћење кријумчара људи и жртава уз помоћ техничких средстава и људства, као и примену тајних метода и стандарда истражних техника;

2. Реактивне истраге, које су инициране обавештајним подацима тј. изјавама или доказима добијеним од жртава кријумчара миграната или трећих лица;

3. Истраге које имају за циљ ометање или прекид активности извршилаца кривичних дела, које се предузимају када степен ризика по безбедност жртава захтева брзу интервенцију која искључује могућност проактивне истраге.

Свака од горе три наведене врсте истрага може се уједначено ефикасно спроводити у земљама порекла, транзита и дестинације жртава кријумчарења миграната. Проактивне истраге углавном почињу од тзв. „Ахилове пете“⁶² кријумчара миграната, што је у суштини реклама којом се организоване криминалне групе појављују на криминалном тржишту и којима привлаче своје потенцијалне жртве. Радник криминалистичке службе, треба да дође до информације о локацији организоване криминалне групе и жртава кријумчара миграната, што у крајњем случају није немогуће, будући да то могу учинити и клијенти, тј. мигранти. Са друге стране, уколико постоје обавештајне информације о припадницима организоване криминалне групе, а не о некој њиховој реклами, тада се може применити тзв. „Ал Капоне“ теорија, која следи кораке као што су: прво – треба трагати за новцем, пратити га, и пронаћи ће се кријумчари људима,

⁶¹ „Борба против трговине људским бићима“, Регионални практични приручник за борбу против трговине људима, намењен криминалистичким службама, Развојни програм Уједињених нација и Влада Румуније, 2003., стр. 24-33.

⁶² О тзв. методи „Ахилове пете“ детаљније у приручнику „Борба против трговине људским бићима“, Регионални практични приручник за борбу против трговине људима, Развојни програм Уједињених нација и Влада Румуније, 2003., стр. 26-32.

друго – уколико није могуће доказати кривично дело кријумчарење миграната, паралелним вођењем неких врста финансијских истрага утврдиће се незаконите финансијске трансакције инвестирања, стицања, прања и обрта новца и самим тим можда и открити нека друга кривична дела која се извршиоцима такође могу ставити на терет.

У реактивним истрагама, тематика и садржина поступања криминалистичке службе је мало другачија. Поред метода „Ахилове пете“ и „Ал Капоне“ теорије и редовних истражних мера и техника, најчешће се користе и операције присмотре, операције агресивне присмотре разним техничким уређајима, операције ангажовања службених лица за тајне задатке или употреба тзв. лажних клијената и контролисана исплате и испоруке.

У истрагама које имају за превасходни циљ ометање или прекид активности, извршилаца кривичних дела кријумчарења миграната, радници криминалистичких служби проналазе жртве и осумњичене, али веома често остају без материјалних доказа. Такође, јако је дискутабилан и исход суђења заснован на исказу жртава кријумчара миграната који, иако то чврсто обећавају, у великом броју случајева одустану од сведочења. Зато би требало убрзо након акције хапшења, одмах приступити претресању лица и просторија, одузимању предмета, увиђају, телесном прегледу жртава, осумњичених и других са њима повезаним лицима. Више искуснији криминалистички службеници су свакако већ унапред, тј. у процесној форми, документовали огласе којима се преко медија регрутују потенцијалне жртве кријумчарења миграната.

5.4. Пресецање ланаца кријумчарења миграната

Појам пресецања ланаца кријумчарења миграната, подразумева енергичну акцију припадника специјализованих и специјалних тела криминалистичко-обавештајних служби која је усмерена на хапшење учинилаца кривичних дела, као и проналажењу и спасавању жртава кријумчара миграната, обезбеђењу доказа о извршеном кривичном делу и кривици учинилаца. Припадници криминалистичке службе који раде на пресецању ланаца кријумчарења миграната морали би да познају профиле просечних кријумчара, а то су углавном опасни криминалци који су свесни степена друштвене опасности радњи које предузимају, а одликују их безосећајност и бескрупулозност, јер им је једини интерес стицање профита без обзира на последице. Њихово хапшење треба

да буде испланирано до детаља и засновано на проученој биографији, навикама и склоностима, као и на безбедносној процени времена и места хапшења. Највеће ефекте имају акције хапшења приликом пресецања контролисаних испорука или уз ослањање на прикривеног иследника. Зато после спроведене акције хапшења одмах треба приступити претресању лица и просторија, одузимању предмета, увиђају, телесном прегледу жртава, осумњичених и клијената ради обезбеђења материјалних доказа.⁶³

Од свих решења текуће ситуације, која се везује за пресецање ланаца кријумчарења миграната, најбоље је да хапшење обави тим радника криминалистичке службе који треба да буде сачињен од више група и то:

- Групе за непосредно хапшење;
- Групе за обезбеђење ширег круга лица места;
- Групе за ватрену подршку.

Акције пресецања ове друштвено-негативне појаве могу бити унапред планиране, тј. могу бити плод ангажовања субјеката безбедности у оквиру одређених пројеката или програма, али са друге стране могу бити и непланиране, односно оне до којих се долази при обављању редовних послова безбедности. Такође, битно је напоменути је и то да је неопходно ухапсити или одредити меру задржавања за свако лице за које постоји чак и минимум сумње да је припадник организоване криминалне групе. Поред тога морају се лишити слободе и сви спољни сарадници криминалне групе. Осумњичена лица се морају одвојити од жртава. Тиме се даље ублажава трауматизација жртава, на коју кријумчари могу вршити непосредне притиске. Због тога веома велику пажњу треба усмерити на саме мигранте, који осим што су морали да напусте своје природно становиште, сада чак и у тој „обећаној земљи“ трпе одређене последице и притиске од стране органа социјалне контроле. Такође, посебну пажњу треба обратити ако се међу кријумчареним мигрантима налазе и малолетни чланови њихових породица.

5.5. Поступање са кријумчарима миграната – извршиоцима кривичних дела

Кријумчари миграната, тј. извршиоци кривичног дела кријумчарења миграната, могу се дефинисати као лица за која постоји основ или основана сумња да су се бавили или се још увек баве кријумчарењем миграната. Степен основаности сумње, у њихову кривицу пре свега зависи од постојећих доказа који их доводе у везу са овом

⁶³ М. Жарковић, *Криминалистичка тактика*, Криминалистичко полицијска академија, Београд, 2012, стр. 167-180.

активношћу, што са друге стране зависи од успешности акције која се против њих води. У случајевима проактивне или реактивне истраге, вероватно су већ унапред обезбеђени извесни докази. Када су у питању акције пресецања или ометања недозвољене активности, докази се могу обезбедити у самом току хапшења или непосредно после тога.

Ради хапшења и привођења, надлежном органу лица за које се основано сумња да је извршило кривично дело, за које се по закону може изрећи казна затвора од четири године или тежа казна и за којим је расписана потерница, а у случају када га радници криминалистичке службе, односно припадници полиције другим мерама не могу ухватити и привести, тј. када би то било повезано са несразмерним тешкоћама, тада се према том лицу могу предузети мере потраге применом специјалне истражне технике. Ове технике утврђене су законом којим се уређује кривични поступак, тј. другим речима могу се применити мере циљане потраге. Мере циљане потраге, на писани предлог директора полиције, одобрава у писаном облику председник Врховног касационог суда Републике Србије, тј. судија тог суда који је одређен да одлучује по овим предлозима у случају одсуства председника тог суда, у року од 24 часа од подношења предлога.⁶⁴ Одобрене мере се даље могу примењивати најдуже шест месеци, а на основу новог предлога могу се продужити још једанпут, најдуже шест месеци. Уколико разлози хитности то захтевају, мере циљане потраге може својим решењем наложити директор полиције, уз претходно прибављену писану сагласност за почетак примене одговарајућих мера председника Врховног касационог суда Републике Србије, односно овлашћеног судије. Тада се писани предлог за примену одговарајућих мера доставља у року од 24 часа од добијања сагласности. Одлука о наставку примене одговарајућих мера, тј. о њиховој обустави, доноси се у року од 24 часа од подношења предлога. Одлука о обустави мора бити писано образложена. Оно што је јако специфично је и то што се подаци прикупљени мерама циљане потраге не могу користити као доказ у кривичном поступку, а по самом окончању циљане потраге достављају се председнику Врховног касационог суда Републике Србије, или овлашћеном судији, који је дужан да их уништи и о томе сачини записник.

Лице које се сумњичи да је припадник организоване криминалне групе, која се бави кријумчарењем миграната може бити носилац материјалних, али и извор личних доказа. Ситуације у којима ће осумњичени хтети да сарађује, као и то да ће хтети да

⁶⁴ Чл. 60. Закона о полицији, *Сл. гласник РС*, број 6/2016, 24/2018, 87/2018.

открије остале припаднике организоване криминалне групе, ома су ретке. Код таквих лица се могу пронаћи ствари које су непосредно или посредно стечене извршеним кривичном делом, као што су унапред обележен новац из контролисане исплате, накит, разне уметнине. Оно што је јако битно истаћи је и то да је осумњичено лице и озбиљан извор информација које су значајне за расветљавање кривичних дела, али и извор личних доказа. Приликом саслушавања осумњиченог лица пожељно је исте снимати тонски или филмски, како касније осумњичени не би отпуживао полицију за нерегуларност у раду. У одређеним околностима, осумњичено лице може да добије статус сведока сарадника, тј. окривљеног сарадника. Исто тако, треба напоменути да радници криминалистичких служби, тј. припадници полиције приликом потраге за извршиоцима кривичног дела кријумчарења миграната, ухвате управо главне организаторе. Осумњичена лица се са кривичном пријавом и осталим доказима предају надлежним правосудним органима у чијој су надлежности до окончања кривичног поступка.

VI МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА И ПОМОЋ У СУЗБИЈАЊУ КРИЈУМЧАРЕЊА МИГРАНАТА КАО ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Успешност у сузбијању кријумчарења миграната, у оквиру граница једне државе је због интернационалне природе овог облика организованог криминалитета, условљена квалитетом сарадње са организацијама и институцијама других земаља. Циљ међународне помоћи и сарадње држава у неутралисању кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета, почива најпре на националном интересу сваке државе да стање безбедности у границама своје надлежности подигне на виши ниво, али поред тога почива и на политичким, финансијским, административним, социјалним и безбедносним капацитетима и ресурсима.

Свака држава би усвајањем билатералних и мултилатералних уговора и потписивањем разних споразума и протокола, олакшала и убрзала идентификацију жртава кријумчара миграната, метода деловања истих, израду процедура и протокола за извођење одређених заједничких проактивних истрага, као и сарадњу правосудних органа. Оно што је битно напоменути је и то да међународну сарадњу у спречавању и сузбијању кријумчарења миграната спроводе тужилаштво, судови и полиција. До данашњег дана донет је велики број међународних конвенција и других аката који регулишу ову материју и самим тим, посредством државних органа, разних институција и бројних приватних, невладиних организација, на овај начин утичу на сузбијање оваквог вида организованог криминалитета. Једна од таквих конвенција, донета почетком овог века је и Палермо конвенција из 2000. године.

6.1. Криминалистичко-обавештајна сарадња у сузбијању кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета на међународном нивоу

Међународна криминалистичко-обавештајна сарадња је институционализована, правно дефинисана и уређена, формална или неформална, званична или тајна сарадња националних полиција, која се одвија у оквиру или ван међународних организација, са циљем да се правовременим контактима и акцијама успешно спречи и сузбије криминал.⁶⁵ Ова сарадња представља и формалну или неформалну, званичну или тајну сарадњу националних полиција, која се одвија у оквиру граница једне земље или изван њих, а све са циљем да се правовременим контактима и акцијама успешно делује на

⁶⁵ С. Мијалковић, *Осврт на облике и правце развоја међународне полицијске сарадње*, стр. 189-190.

спречавање и сузбијање кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета. Државама широм света је у интересу да веома блиско сарађују, у складу са својим правним системима, а све ради побољшања делотворности радника криминалистичких служби у супротстављању транснационалном организованом криминалитету, а сходно томе требало би да усвоје одређене мере као што су:

- Мере за побољшање и успостављање комуникације надлежних органа, агенција и служби, ради сигурне и брзе размене информација;
- Мере за сарадњу са другим државама потписницама у спровођењу истрага, у вези сузбијања горе наведеног кривичног дела.

На захтев међународних организација или на основу међународних споразума, полиција може у иностранству да учествује у извршавању полицијских и других мирнодопских задатака.⁶⁶ Такође, када је у питању наша земља, неопходно је истаћи и Конвенцију о полицијској сарадњи у југоисточној Европи,⁶⁷ којом се предвиђају опште мере сарадње органа за спровођење закона чије се одредбе тичу овог облика организованог криминалитета. Овде се ради о две групе мера које се предузимају са циљем:

1. Побољшања размене обавештајних информација и структуре комуникација у оквиру које, спадају следеће битне ставке: благовремено информисање о чињеницама датих случајева, понашање осумњичених лица и везама које постоје између њих, правремено информисање о предстојећим догађајима и идентитетима од значаја за безбедност, размена значајних обавештајних информација и података.

2. Унапређења сарадње током операција и разних врста истрага, а све у циљу превенције, откривања, расветљавања и самим тим супротстављања безбедносним претњама, као што су: правилно распоређивање снага у суседним граничним областима, планирање и спровођење програма у области превенције криминала, одржавање редовних састанака и вођење разговора, а све са циљем планирања, координирања, контролисања и унапређења квалитета сарадње и размене података.

Сви облици сарадње између држава треба да се односе на следеће чињенице: проналажење и даљу идентификацију власника и корисника моторних возила, свих типова пловила и ваздухоплова које користе кријумчари мигрантима, информација о возачким дозволама, утврђивање места пребивалишта, идентификацију појединих лица

⁶⁶ Члан 19. Закона о полицији, „Сл. гласник РС“, број 6/2016, 24/2018, 87/2018.

⁶⁷ Закон о потврђивању Конвенције о полицијској сарадњи у Југоисточној Европи, Сл. гласник РС, бр. 70/2007.

која могу пружити правовремене информације, битне за даљи ток поступка откривања расветљавања кривичних дела ове врсте.

6.2. Формирање заједничких полицијских тела и спровођење заједничких истрага

У односу на потписане билатералне и мултилатералне споразуме, аранжмане и протоколе који имају за циљ исти предмет истрага, кривично гоњење или судске поступке у једној или више држава, заинтересовани органи тих надлежних држава могу образовати заједничке органе који ће радити на сузбијању и супротстављању кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета. При том се државе учеснице у заједничкој истрази старају да у потпуности поштују суверенитет државе потписнице на чијој територији таква истрага треба да буде предузета. Када не постоје потписани споразуми, аранжмани или протоколи, те такорећи заједничке истраге могу да се предузимају на основу договора за сваки појединачни случај или појаву. На основу већ поменуте Конвенције о полицијској сарадњи у југоисточној Европи, постоји могућност формирања одређених заједничких тела, а све са циљем спровођења извесних операција међународне полицијске сарадње. Ако постоји потреба, органи за спровођење закона унапред уговорених страна могу формирати мешовите радне групе, као и тимове за контролу и надзор, у оквиру којих сва службена лица уговорних страна имају потпорну и саветодавну улогу. Основни циљ свега овога, је јачање сарадње током операција на територији друге уговорне стране, без самосталног спровођења законом прописаних овлашћења.

Што се тиче органа за спровођење закона у граничним регијама, они такође учествују у прекограничним операцијама трагања за осумњиченим лицима. Исто тако, органи за спровођење закона две или више уговорних страна на основу споразума могу да формирају заједнички истражни тим за одговор на специфичне безбедносне потребе. Тај заједнички истражни тим може да се формира када је истрага коју спроводи једна уговорна страна веома тешка, обимна, захтевна и повезана са другим земљама. По правилу, тим се формира у једној од уговорних страна у којој се очекује спровођење истраге. Органи за спровођење закона уговорних страна могу да се крећу дуж заједничких граница у мешовитим патролама, као што је случај са припадницима суседних бугарских наших припадника служби безбедности.

Ради боље и сигурније размене информација, као и сарадње између органа за спровођење закона уговорних страна, могу се оснивати заједнички центри. У оквиру

њих, овлашћена службена лица уговорних страна равноправно сарађују у оквиру својих надлежности, тј. размењују, анализирају, прослеђују информације и пружају подршку у координацији прекограничне сарадње. Службена лица која сарађују у заједничким центрима подређена су искључиво инструкцијама и смерницама својих националних службених органа. Ово заједничко вођење истрага има велики значај у случајевима када се реализују проактивне операције.

6.3. Криминалистичко-обавештајне мере на територији других земаља у оквиру сузбијања кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Основ за спровођење мера ове врсте представљају одредбе Конвенције о полицијској сарадњи у југоисточној Европи. Овлашћена службена лица једне од уговорних страна која у својој земљи гоне лица која су затечена у извршењу или учествовању у кривичном делу кријумчарења миграната, могу у оквиру билатералних споразума да наставе гоњење на територији друге уговорне стране без њеног претходног одобрења и то у оквиру мера хитне потраге. Мера ове врсте може се да се предузме у случајевима изузетно посебне хитности, када пре уласка на територију друге суседне земље није могуће обавестити њене органе за спровођење закона на предвиђен и унапред одређен начин, или онда када ти службени органи нису у могућности да стигну на време на лице места ради предузимања гоњења. Поред мера хитне потраге могу се предузети и мере контролисане испоруке, као и ангажовање прикривеног истражника.

6.4. Други облици међународне криминалистичко-обавештајне сарадње и помоћи у сузбијању кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

У међународном праву и пракси, могу се идентификовати и други облици међународне сарадње и пружања помоћи:⁶⁸

1. Размена, прикупљање и анализа информација и свих других података о природи овог облика организованог криминалитета, што најпре подразумева анализу трендова овог облика организованог криминалитета, уз ослонац на одређене академске, научне и стручне институције, а потом и њихову даљу разраду и размену са другим земљама.

2. Омогућавање стручне обуке и техничке помоћи припадника државних снага безбедности, тј. покретање, разраду и унапређење специфичних програма обуке за

⁶⁸ Члан 28-29. Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, број 6/2001.

припаднике органа реда, укључујући и тужиоце, судије, царинско и друго особље, које је запослено на пословима превенције, откривања и контроле кривичних дела кријумчарења миграната.

6.5. Међународна кривичноправна сарадња као средство борбе против кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета

Организоване криминалне групе које се баве кријумчарењем миграната као облика организованог криминалитета, такорећи не познају границе држава, покушавајући да при томе остваре што већи утицај и доминацију над државним институцијама. Сви друштвено-економски и политички потреси погодују експанзији свих облика организованог криминалитета, па тако и кријумчарењу људима, који даље угрожавају читаву безбедност земље у самим њеним основама.

У неке од важнијих, али и посебних обележја савремених облика организованог криминалитета спада и кријумчарење миграната, односно повезаност криминалних група на међународном нивоу, што упућује државе на узајамну помоћ и међусобну сарадњу у циљу њиховог успешног сузбијања. Процес глобализације и међународних интеграција, као и стварања јединственог економског простора, захтева и хармонизацију свих донетих прописа.

Савремени облици транснационалног организованог криминалитета, у шта спада и кријумчарење миграната, убрзано се шири и развија, тако да је данашње стање помало алармантно, при чему се угрожавају основне функције многих држава. Организовани криминалитет користи се предностима глобализације, слободне трговине и наглог развоја нових технологија. Државе као одговор на ове тенденције развоја организованог криминалитета настоје да изнађу одговарајуће инструменте који ће им омогућити успешно сузбијање свих облика организованог криминалитета, па тако и кријумчарење миграната. Успостављање и побољшање међународне кривичноправне сарадње и помоћи истиче се као јако битан део делотворне стратегије сузбијања оваквог вида криминала. Неминовност сарадње, држава у спречавању и сузбијању организоване криминалне делатности усмерене на кријумчарење миграната, резултирала је посебним организационим и процесним прописима на билатералном и мултилатералном нивоу.

Појавни и, може се рећи основни облици међународне кривичне сарадње држава су:

1. Међународна полицијска сарадња;
2. Међународна судска сарадња – кривичноправна помоћ.

Међународна полицијска сарадња у највећем броју случајева претходи међународној судској сарадњи, јер органима правосуђа омогућава да остваре процесноправне претпоставке за отпочињање, вођење и окончање кривичног поступка. Поступак сарадње започиње замолницом, као иницијалним актом, којим се тражи обављање одређене радње на територији стране државе, према одређеном лицу и за конкретно кривично дело. Замолницом се одлучивање не преноси на органе друге државе, већ се тражи помоћ у делу кривичног поступка.⁶⁹ У ширем смислу, међународна полицијска сарадња је један део међународне сарадње која је политичког карактера и одвија се између држава и међународних организација. У ужем смислу, међународну полицијску сарадњу можемо одредити као однос између држава и њихових полицијских органа, ради очувања међународног јавног поретка, реда и заједничке сарадње у борби против криминалитета.⁷⁰ Овај први облик међународне кривичне сарадње држава може се дефинисати као део другог облика, тј. међународне судске сарадње. Веома често, она претходи свим другим напорима који се улажу у борбу против организованог криминалитета па тако и у борби против кријумчарења миграната, јер се управо ограни полиције упуштају у борбу против свих облика организованог криминалитета. Такође, овај облик сарадње одвија се преко националних служби безбедности и националних централних бироа Интерпола држава чланица.

Други облик сарадње, тј. међународна судска сарадња, састоји се од екстрадиције, односно мале кривичноправне помоћи, која се састоји у уступању кривичних прогона, извршења стране кривичне пресуде, надзора над условно осуђеним, отпуштеним лицима и присуствовању неким истражним радњама. Међународна правна помоћ се тражи на основу замолнице, чији је садржај одређен међународним уговором. Носиоци овог облика сарадње су судовии тужилаштва.

⁶⁹ Ж. Никач, *Транснационална сарадња у борби против криминалитета – Еуропол и Интерпол*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 81.

⁷⁰ Б. Бабовић, *Полиција у свјетском поретку*, Београд 1997. година, стр. 68.

VII ПРУЖАЊЕ ПОМОЋИ, ПОДРШКЕ И ЗАШТИТЕ КРИЈУМЧАРЕНИМ МИГРАНТИМА

Положај кријумчарених миграната, веома је сличан положају жртава трговине људима, иако они сами по себи нису објект бескрупулозног процеса трговине. То се увелико односи на транспортовање, становање у нехуманим и нехигијенским условима, као и експлоатисање у разним секторима сиве економије. Међутим, што се тиче безбедносне ситуације у нашој земљи током трајања мигрантске кризе, постојала је дилема да ли је реч о жртвама или о преступницима који су свесно и вољно на недозвољен начин ушли у страну, у овом случају нашу државу. До пре неког времена, према кријумчареним мигрантима се поступало као да су преступници, што је било у супротности са одредбама Протокола против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом. Са друге стране, постоји уврежено схватање да се мигранти морају третирати као преступници, јер је постојана чињеница да су илегалним уласком на територију друге земље то и постали, као и то да није праведно да имају знатно повољнији положај него лица која нису на тај начин прешла државну границу. Међутим, тренд оваквог поступања је у опадању, због тога што постоји обавеза заштите и пружања помоћи кријумчареним мигрантима, сходно њиховом статусу који се даље односи на то да поступање према њима мора бити хумано и идентично као и према жртвама кривичног дела.

Сагледавањем процеса супротстављања кријумчарењу миграната могу се издвојити одређене активности које су усмерене ка заштити и помоћи кријумчареним мигрантима. Заштита, помоћ и подршка жртвама трговине људима и кријумчареним мигрантима подразумева ангажовање националних и наднационалних безбедносних механизма за отклањање штетних последица примарне виктимизације и превенцији секундарне и терцијалне виктимизације.⁷¹ Ове мере се могу поделити на неколико група и то:

1. Мере које су начелно усмерене ка заштити кријумчарених миграната;
2. Мере које су превасходно усмерене ка пружању помоћи и подршке кријумчареним мигрантима;
3. Мере које су усмерене ка отклањању штетних последица примарне виктимизације;
4. Мере усмерене ка превенцији секундарне виткимизације;

⁷¹ М. Жарковић, С. Мијалковић, *Илегалне миграције и трговина људима*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012. , стр. 476-477.

5. Мере усмерене ка превенцији терцијарне виктимизације.

Све наведене мере, могу се спроводити појединачно или одвојено, независно једна од друге. Али оно што је битно напоменути је и то, да између њих треба да постоји узрочно-последична веза, која се односи на спровођење мера отклањања штетних последица примарне виткимизације, која даље представља услов за успешније спровођење мера превенције секундарне виктимизације, а њихово спровођење је даљи услов за ефикасније деловање мере превенције терцијалне виктимизације.

Предочене мере реализују се у оквиру националне политике и заштите жртвама организованог криминала, кроз ангажовање извесних националних, међународних, владиних и невладиних субјеката. Овај облик супротстављања кријумчарењу миграната као облика организованог криминалитета, је у функцији заштите и унапређења безбедности појединаца и колектива и целокупне људске безбедности. Пре свега, реч је о економском, здравственом, прехранбеном, образовном, социјалном, политичком, институционалном облику безбедности појединца и породице, тј. како о личној, тако и околлективној безбедности становништва.

7.1. Политика пружања заштите, помоћи и подршке кријумчареним мигрантима

Појам политике пружања заштите, помоћи и подршке кријумчареним мигрантима може се представити као на националним и међународним правним, и етичким принципима засновано деловање владиних, невладиних и бројних међувладиних субјеката у отклањању штетних последица примарне, секундарне и терцијарне виктимизације, а све са циљем реинтеграције миграната у свакодневне друштвене активности. Пре свега, овде је реч о инструменту националне стратегије за супротстављање кријумчарењу миграната као облику организованог криминалитета. Као генерална сврха овог облика политике дефинише се постављање кријумчареног мигранта у центар активности, којима се спречавају и отклањају последице организованог криминалитета. Основа спровођења ове политике, састоји се од:

1. Нормирања процедуре поступања органа формалне социјалне контроле према кријумчареним мигрантима;
2. Пружања гаранција кријумчареним мигрантима које се односе на њихове слободе и права;

3. Постојања мреже владиних и невладиних организација, које су уско специјализоване за пружање одређених видова заштите и помоћи кријумчареним мигрантима, уз истовремено јасно дефинисање њихове надлежности;

4. Представљања програма пружања заштите, помоћи и подршке кријумчареним мигрантима заснованим на међународним стандардима и принципима најбоље праксе, у складу са одредбама важећих закона;

5. Поштовања и уважавања такозваних општих и посебних принципа супростављања кријумчарењу миграната.

Поред овог облика политике, постоје и други видови националне политике, који су засновани на одређеним постулатима, као што су:

- Стратешко планирање криминалистичко-обавештајне делатности;
- Социјална политика;
- Политика међународних односа;
- Криминална политика;
- Политика јавног информисања;
- Законодавна политика.

Значај развијања механизма заштите, помоћи и подршке кријумчареним мигрантима је итекако потребан. Међутим, стиче се утисак да друштва у процесу демократизације и унапређења основних људских права имају тенденцију ка једностраном бављењу људским правима у кривичном постуку, тако што се јачају права окривљених лица, уз истовремено запостављање и занемаривање права кријумчарених миграната.

7.2. Принципи пружања помоћи, заштите и подршке кријумчареним мигрантима

Успешно спровођење мера помоћи, заштите и подршке кријумчареним мигрантима од пресудног је значаја за њихов физички, ментални, као и сваки други облик душевног опоравка, а такође иза безбедност и повратак у свакодневне животне активности. У складу са наведеним, неопходно је придржавати се следећих принципа:

1. Принцип најбољег интереса за кријумчарене мигранте – свако деловање неког од субјеката безбедности, које на било који начин има одређене везе са кријумчареним мигрантом, ни по коју цену не сме да онемогући, успори или ограничи отклањање штетних последица примарне виктимизације, остваривање људских права, заштиту

личне, али и безбедности блиских лица, као и заштиту од било којег облика даље трауматизације;

2. Принцип апсолутне физичке безбедности кријумчарених миграната – принцип који проистиче из операционализације претходног принципа;

3. Принцип неприкосновености менталног интегритета кријумчареног мигранта– што се постиже ангажовањем стручњака различитих области, тј. одређених профила;

4. Принцип неповредивости личности кријумчарених миграната – којим се штитиморални интегритет, част, углед и достојанство личности кријумчарених миграната који су углавном угрожени грубим вређањем и поступцима оптужених и осуђених лица, као и могућим непрофесионалним поступањем припадника полиције, суда, тужилаштва;

5. Принцип приступа кријумчареног мигранта правди – којим се даље омогућава коришћење националних и међународних механизма заштите људских права;

6. Принцип декриминализације кријумчарених миграната – овај принцип упућује на неминовност заштите кријумчарених миграната од кривичних санкција земље њиховог порекла;

7. Принцип добровољности, који мора да постоји на страни кријумчарених миграната – овим принципом се кријумчареном мигранту даље омогућава да самостално одлучује о свом будућем статусу, о коришћењу одређених облика заштите и помоћи;

8. Принцип недискриминације кријумчарених миграната – који субјекте безбедности обавезује на правичан и једнак третман и могућност заштите и помоћи свим кријумчареним мигрантима;

9. Принцип индивидуализације помоћи, заштите и подршке кријумчареним мигрантима – кроз прилагођавање програма помоћи и заштите;

10. Принцип континуираног, сталног развијања, јачања и интернационализације капацитета за заштиту, помоћ и подршку свим категоријама кријумчарених миграната;

11. Принцип непрекидности – који даље упућује на неопходност непрекидне заштите, помоћи и подршке;

Поштовањем свих наведених принципа, утиче се на остваривање циљева који се односе на супротстављање кријумчарењу миграната као облика организованог криминалитета.

7.3. Безбедносни субјекти одређени за помоћ, подршку и заштиту кријумчареним мигрантима

Са једне стране изазови, са друге очекивања и захтеви међународне заједнице од држава у оквиру помоћи, подршке и заштите кријумчарених миграната су бројни, односно јасни и недвосмислени, и односе се на развијање и адаптацију разних механизма који ће испунити све обавезе, преузете унапред потписаним међународним уговором. Код помоћи, подршке и заштите кријумчарених миграната, обавезе државе су следеће:

- Да предузимају одговарајуће мере, које укључују и законске, у циљу очувања и заштите права оних лица која су била предмет кријумчарења у складу са одредбама међународног права;
- Да декриминализују мигранте из разлога што су предмет кријумчарења;
- Да предузимају одређене мере ради заштите миграната од насиља, претњи које могу примењивати појединци или групе, зато што су били предмет кријумчарења;
- Да додељују одговарајућу помоћ, мигрантима чији је живот већ угрожен, зато што су били предмет кријумчарења;
- Да у случају задржавања, без одлагања, информишу мигранта, жртву, о начинима обавештавања и комуникације са надлежним органима;
- Да уз уважавање потреба безбедности жртве кријумчарења омогуће и учествују у њеном безбедном повратку у земљу порекла.

У оквиру испуњења свих ових услова и захтева морају се узети у обзир околности као што су: пол, узраст, неке посебне потребе миграната, специјалне потребе њихове деце, укључујући становање, образовање, здравствену заштиту и бригу о њима.

Један од специфичних механизма помоћи, подршке и заштите кријумчарених миграната је свакако и Национални механизам упућивања.

VIII ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

Истраживање у наставку рада је спроведено на нивоу Републике Србије, према расположивим подацима који су преузети са сајта Републичког завода за статистику.

Кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, до пре неколико година, није било превише изражено. Почетакнедавних сукоба на Блиском истоку и велике миграције становништва са тих простора, допринели су све већем покушају да људи на различите начине стигну до жељене дестинације, углавном у земље Западне Европе. Наша земља је у тој миграцији одиграла велику улогу у такозваној балканској рути, како због приступа који је имала према мигрантима и њиховом слободном уласку у Републику Србију, тако и у пружању помоћи у даљем одласку ка жељеним крајњим дестинацијама.

Као што се могло очекивати, поједина лица са територије Републике Србије су искористила ту прилику и препознала поменућу кризу као начин за брзу зараду, вршећи кривично дело које је и предмет овог рада. С тим у вези, безбедносни органи су преузели битну улогу у спречавању, откривању и сузбијању овог облика криминалитета.

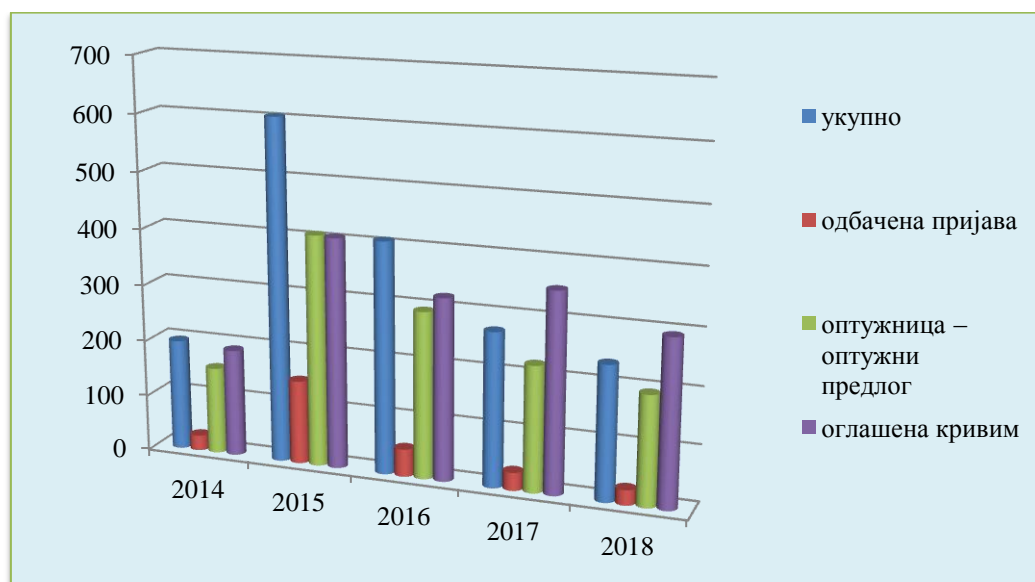
Откривањеи сузбијање вршења овог кривичног дела довело је до процесуирања извршилаца, што је сумирано у Републичком заводу за статистику. С тим у вези, у даљем тексту су приказани статистички показатељи кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи.

8.1. Анализа броја пријава и оптужења кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи

У табели под бројем 1, приказан је број пријава за кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, број пријављених лица, уз број познатих, број одбачених пријава, поднетих оптужница – оптужних предлога, број непознатих учинилаца, као и број оптужних аката у односу на укупан број пријава.

Табела 1. Пријаве, одбачаји и оптужења⁷²

| година | укупно | укупно познати | познати учиниоци | | број оптужења у односу на број пријава | оглашена кривим | број оглашених кривим у односу на број оптужења | број оглашених кривим у односу на број пријављених |
|--------|--------|----------------|------------------|-----------------------------|--|-----------------|---|--|
| | | | одбачена пријава | оптужница – оптужни предлог | | | | |
| 2014 | 198 | 187 | 27 | 155 | 78, 28% | 191 | 123, 23% | 96, 46% |
| 2015 | 605 | 568 | 149 | 409 | 67, 60% | 407 | 99, 51% | 67, 27% |
| 2016 | 409 | 360 | 49 | 295 | 72, 13% | 322 | 109, 15% | 78, 73% |
| 2017 | 273 | 263 | 32 | 223 | 81, 68% | 353 | 158, 30% | 129, 30% |
| 2018 | 238 | 233 | 27 | 195 | 81, 93% | 295 | 151, 28% | 123, 95% |



Графикон 1. Пријаве, одбачаји и оптужења (табела 1)

Број пријава је приближно исти рачунајући 2014. и 2018. годину, а повећање је регистровано од 2015. године, са тенденцијом смањења до 2018. године, што је и логично имајући у виду трајањемигрантске кризе у Републици Србији. Број непознатих учинилаца је незнатан у односу на укупан број пријављених.

Одговор надлежних јавних тужилаштава може се видети у последњој колони, где је изведен релативни показатељ успешности процесуирања пријављених лица. Он се рачуна се као количник броја оптужних аката и броја пријављених лица, а изражава се у процентима. Означава колико су јавна тужилаштва у Србији могла да, на

⁷² Републички завод за статистику, *Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – пријаве, оптужења и осуде*, (годишња издања у периоду од 2014. до 2018. године).

годишњем нивоу, поднесу оптужне акте надлежним судовима, у односу на кретање броја пријављених.⁷³ Запажа се пад вредности показатеља у току 2015. и 2016. године, а узрок томе је одбацивање кривичних пријава. Специфична је 2015. година, када је број пријава нагло порастао, а тужилаштва су смањила број оптужења на најнижи ниво, који износи 67,60 %. Такође, овом приликом треба истаћи став да се на основу бројчаних показатеља не може апсолутно, са сигурношћу, говорити да је кривична ствар решена тако да буде остварена сврха кажњавања, као и да ће се њоме утицати на учиниоца да не понови извршење кривичног дела, али су врло значајни за процену радне ефикасности, јер није пожељно да вредности ових показатеља буду ниске, имајући у виду да би то значило да се конкретан државни орган не ангажује у потребној мери или да нема капацитета за одговор на укупан број предмета у којима је дужан да поступа.

8.2. Анализа изречених кривичних санкција за кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи

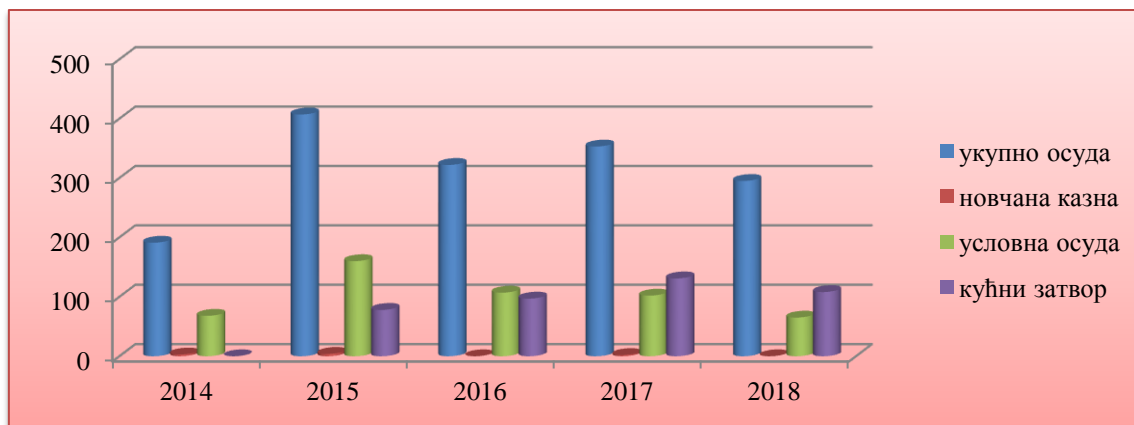
Кривичне санкције које се у нашем правосуђу изричу учиниоцима кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи су доминантно казна затвора и условна осуда. Већи је број учинилаца којима је изречена казна затвора, што је очекивано у односу на природу овог дела. У наставку је пажња усмерена управо ка анализи ове казне, као и новчане казне и кућног затвора.

Табела 2. Приказ изречених кривичних санкција⁷⁴

| Година | укупно осуда | новчана казна | условна осуда | кућни затвор | споредна казна | број условних осуда у односу на укупан број осуда | број кућних затвора у односу на укупан број осуда |
|--------|--------------|---------------|---------------|--------------|----------------|---|---|
| 2014 | 191 | 3 | 68 | - | 2 | 35,60% | - |
| 2015 | 407 | 4 | 160 | 78 | 11 | 39,31% | 19,16% |
| 2016 | 322 | 0 | 107 | 97 | 5 | 33,23% | 30,12% |
| 2017 | 353 | 2 | 102 | 131 | 6 | 28,90% | 37,11% |
| 2018 | 295 | 0 | 65 | 108 | 9 | 22,03% | 36,61% |

⁷³ За овај показатељ је карактеристично да може имати вредност и изнад 100 %, ако би број оптужења био већи од броја пријава, с обзиром да поступања по неким од њих прелазе из једне у наредну годину. Вредност 100%, уствари, значи да је у току одређене године био исти број оба апсолутна показатеља која се пореде.

⁷⁴ Републички завод за статистику: Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – пријаве, оптужења и осуде, (годишња издања у периоду од 2014. до 2018. године).



Графикон 2. Приказ изречених кривичних санкција (табела 2)

У горе приказаној табели и на графикону, може се увидети да је број осуда био најмањи у 2014. и 2018. години, што је и релевантно, имајући у виду да је мигратнска криза у Р. Србији била посебно актуелна од 2015. године. Такође, из приложеног, може се увидети да се током трајања мигрантске кризе, 2015. и 2016. године најчешће изрицала условна осуда, док се током 2017. и 2018. године, изрицала алтернативна казна кућног затвора. Слична је ситуација и код броја условних осуда и броја кућног затвора у односу на укупан број осуда.

Од 2015. године постоје публиковани подаци о броју изречених казни кућног затвора,⁷⁵ у којима се види да је број примена ове казне растао од 2015. до 2017. године, када је достигао удео од 37,11 % у односу на укупан број осуда.

Приметно је и да се број изречених условних осуда повећавао, с тим што није било нарочитих промена процентуалних удела у односу на укупан број осуда. Тај удео се током година најчешће кретао од око 30 до 40 %. Изводи се закључак, да је у већем броју случајева суд сматрао да учиниоце овог кривичног дела треба кажњавати затвором, да би се постигла сврха изрицања кривичних санкција, односно сврха кажњавања.

Имајући у виду увећање броја (откривених) пријављених кривичних дела од 2015. године, као и значајан пораст броја изречених условних осуда, може се закључити да и поред опадања процентуалног удела казни затвора у укупном броју осуда, критеријум судова за изрицање условне осуде остаје сличан. Од 2015. године у мањем процентуалном уделу се изриче казна затвора, али је и већи број одбачених кривичних пријава или се незнатно појачава казнена политика према учиниоцима

⁷⁵ Од 2014. до 2018. године непостојање података је означено цртицама у табели 2.

тежих облика дела, а алтернатива се тражи у примени кућног затвора, највероватније, зато што се кажњавањем затвором у већем обиму, смањују смештајни капацитети казнено-поправних завода и јако тешко постиже сврха кажњавања.

8.3. Анализа изречених казни затвора

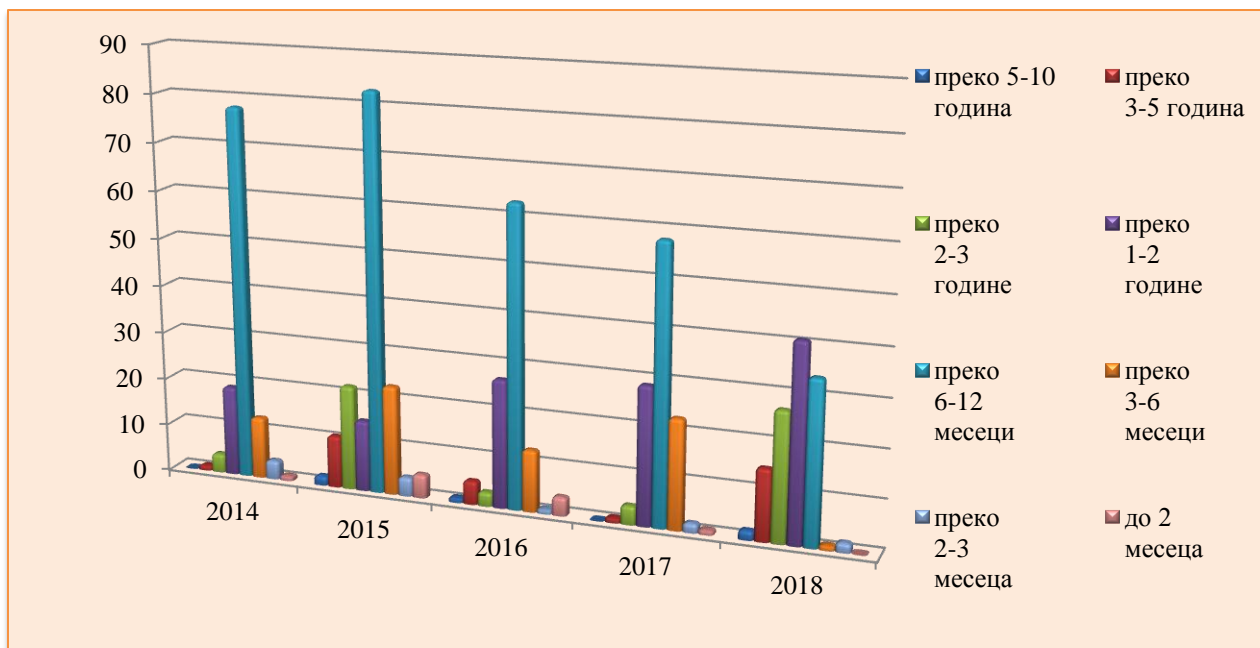
У наредној табели, дат је приказ броја осуђених и броја изречених казни затвора по годинама, разврстаним по трајању. Уколико се посматра, најпре колона са укупним бројем изречених казни затвора, приметно је да постоји пораст, са нарочито великим бројем током 2015. године, када их је било укупно 165.

Највећа учесталост изрицања казне затвора преко 2 године, је била током 2015.године, и то у трајању од 2-3 године (22 случаја), и током 2018. у (27 случаја) а потом и од 3-5 година (11 случајева) током 2015. године, а у 2018. години (15 случајева).

Табела 3. Приказ изречених казни затвора⁷⁶

| Година | укупно осуда | укупно казни затвора | број изречених казни затвора у односу на укупан број осуда | казна затвора | | | | | | | |
|--------|--------------|----------------------|--|-------------------|------------------|------------------|------------------|-------------------|------------------|------------------|-------------|
| | | | | преко 5-10 година | преко 3-5 година | преко 2-3 године | преко 1-2 године | преко 6-12 месеци | преко 3-6 месеци | преко 2-3 месеца | до 2 месеца |
| 2014 | 191 | 120 | 62, 83% | 0 | 1 | 4 | 19 | 78 | 13 | 4 | 1 |
| 2015 | 407 | 165 | 40, 54% | 2 | 11 | 22 | 15 | 83 | 23 | 4 | 5 |
| 2016 | 322 | 117 | 36, 34% | 1 | 5 | 3 | 27 | 63 | 13 | 1 | 4 |
| 2017 | 353 | 118 | 33, 43% | 0 | 1 | 4 | 29 | 58 | 23 | 2 | 1 |
| 2018 | 295 | 122 | 41, 36% | 2 | 15 | 27 | 41 | 34 | 1 | 2 | 0 |

⁷⁶ Републички завод за статистику: Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – пријаве, оптужења и осуде, (годишња издања у периоду од 2014. до 2018. године).



Графикон 3. Приказ изречених казни затвора (табела 3)

На основу објашњења основног и тежих облика кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људиуказано је на истицање воље законодавца за поштрењем казнене политике, која се огледа у значајном повећању посебних максимума. Иако у табели није истакнут број осуда и казни по облицима, тј. поставовима у оквиру члана 350. КЗ, може се приметити да нарочито повећање посебних максимума није битно утицало на висине изречених казни, нарочито у току 2016.и 2017. године, после последњих измена и допуна КЗ-а за ово кривично дело. У односу на прописане казне затвора, уочљиво је да највећи број изречених између посебних минимума и средине распона између посебних минимума и максимума.

IX ЗАКЉУЧАК

Кријумчарење миграната, које само по себи, представља друштвено негативну појаву, такође представља и велики изазов, како за развијене, а још више за слабо развијене земље, које немају адекватне механизме и капацитете за њено сузбијање. Оно је, такође, препрека даљем развоју земље, владавини права, људској безбедности, као и заштити људских права и грађанских слобода. Оно што је пресудно код супротстављања и сузбијања ове појаве јесу свакако адекватни механизми, законодавни оквир, али и јака политичка воља и способност да се кријумчарењу мигранта стане на пут.

У оквиру мастер рада, под овим насловом, најпре је представљен феномен организованог криминалитета, као негативне друштвене појаве. Након тога, акценат је стављен на појам кријумчарења миграната, као једног од облика организованог криминалитета. Сам појам кријумчарења је детаљније објашњен кроз аспекте савременог друштва у коме живимо. Такође, остварен је увид у све сличности и разлике са појавом трговине људима, која је по својим репрезентативним обележјима најсличнија кријумчарењу миграната. У оквиру појма супротстављања кријумчарењу миграната, детаљно су описани закључци до којих се дошло истражујући национални систем и механизам, који се користи у борби против ове негативне појаве, нарочито кроз факторе ефикасности и принципе супротстављања. Кроз превенцију кријумчарења мигранта, као облика организованог криминалитета, поред циљева и појма превенције, посебан фокус је стављен на политику, принципе, типологију и мере превенције. Са друге стране, у оквиру сузбијања кријумчарења миграната, указано је на циљеве и појам сузбијања, кроз политику, принципе и субјекте безбедности који утичу на неутралисање овог појма. Преко методике откривања, разјашњења и доказивања кривичних дела, ближе је представљен начин поступања са самим извршиоцима овог кривичног дела, све радње, поступци и мере које се користе у њиховом откривању. За успешност сузбијања кривичног дела кријумчарења миграната и привођења правди његових извршилаца, неопходно је истаћи важност међународне сарадње, координације и помоћи. Исто тако, врло је битно водити рачуна о жртвама овог кривичног дела, о њиховој заштити, помоћи и подршци, како у кривичном поступку, тако и у даљем току њиховог живота.

Међутим, не зависи све од државе и политичке воље, већ и од догађаја у свету, од којих се највећи акценат тренутно ставља на дешавања на Блиском Истоку. Јако битан

део политике превентивног и репресивног деловања против овог облика криминалне делатности свакако је и сарадња органа формалне социјалне контроле држава на међународном плану. У свету је данас има незадовољних људи, који сматрају да би одласком у иностранство решили своје личне проблеме. Поред свега наведеног, мора се истаћи и то да сличне проблеме имају и грађани развијених држава. За сваки проблем постоји и решење, само га треба пронаћи. Одлазак из своје земље у иностранство, свакако може да створи додатне проблеме, чак и тешко решиве.

Такође, оно што се још намеће као проблем јесте да тренутно, осим дефиниције у оквиру Палермо конвенције, данас нема општеприхваћене дефиниције организованог криминалитета, а самим тим и дефиниције кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета. Овом аспекту вероватно иде у прилог и то што је у питању друштвени феномен, који се не испољава у свим земљама у истим облицима и са истим интензитетом, већ је он примерен постојећим друштвеним односима и условима за одговарајуће видове криминалне делатности.

Као централни проблем дефинише се прецизност садржаја термина организовани, који у свеобухватним условима може имати више значења. У том смислу, често се под исти појам сврстава и организована криминална група, организовано криминално удружење или организација, све до облика класичне мафије. Организовани криминалитет се може дефинисати и као специфичан облик савремених видова професионалног криминалитета, који се по многим обележјима разликује од традиционалних видова злочиначког удруживања, као и од класичних облика криминалног удруживања како националних, тако и међународних размера. У савременом свету ниједан континент, а самим тим ни држава, нису поштеђени ове појаве.

На основу емпиријског истраживања могло се видети да је кривично дело које је предмет овог рада, у последњих неколико година са појавом мигрантске кризе значајно распрострањено, па је број био у великом порасту (приказано је да је у 2015. години тај број био и највећи – 605 кривичних дела). Смањењем мигрантске кризе дошло је и до смањења поменутих кривичних дела и интересовањем за његовим даљим вршењем. Међутим, држава треба да се води претходним искуством, да своје ресурсе усмери на будуће изазове, ризике и претње када су у питању мигрантске кризе, како би на прави начин одговорила на могуће поновне појавне облике. Имајући у виду увећање броја (откривених) пријављених кривичних дела од 2015. године, као и значајан пораст броја изречених условних осуда, може се закључити да и поред опадања процентуалног

удела казни затвора у укупном броју осуда, критеријум судова за изрицање условне осуде остаје сличан. Од 2015. године у мањем процентуалном уделу се изриче казна затвора, али је и већи број одбачених кривичних пријава или се незнатно појачава казнена политика према учиниоцима тежих облика дела, а алтернатива се тражи у примени кућног затвора, највероватније, зато што се кажњавањем затвором у већем обиму, смањују смештајни капацитети казнено-поправних завода и јако тешко постиже сврха кажњавања.

Имајући у виду наведено и полазећи од претпоставке да нови концепт националне безбедности мора да буде у функцији евроинтеграција, неопходно је пронаћи „тачке везивања“ за постојеће безбедоносне системе у које претендујемо да се укључимо, као и одговарајућу „технологију“ реализације таквог концепта. Нови концепт националне безбедности требало би да представља одраз реалних могућности и специфичности нашег друштва и да јасно покаже да је у функцији остварења како наших виталних националних интереса, тако и интереса развијеног дела света са којим, демократизацијом, постајемо компатибилни.

Успешност криминалне политике и стратегије за борбу против криминалитета зависи од тога у којој мери су прецизно и реално постављени циљеви у овој области, да ли је јасно издиференциран однос између субјеката који креирају политику сузбијања криминалитета и субјекта који је спроводе, да ли су добро осмишљене и конкретизоване мере, средства и методе, од којих се у постојећим друштвеним условима могу очекивати респектабилни резултати у остваривању постављених циљева. Предуслови за стварање стратегије борбе против организованог криминала на нивоу друштва и државе, а тиме и царинске службе као сегмента државне управе, подразумева и проучавање стања криминалитета као претпоставке деловања.

Такође, потребно је успостављање нормативног основа деловања, што подразумева дефинисање одговарајућих норми кривичног материјалног права и разраду специфичних кривичнопроцесних решења, имајући у виду домаћи правни амбијент, али и упоредноправна решења и праксу, што су и запажања Комисије ЕУ која је обавила „скрининг“ стања области слободе, права и безбедности из Поглавља 24.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алексић Живојин, Миловановић Зоран (1985), *Криминалистика – откривање и доказивање*. Скопље.
2. Access to Justice for Migrants in Mexico, July (2017).
3. Ахић Јасмин (2003), *Механизми и институције превенције и сузбијања организованог криминалитета у југоисточној Европи*, Сарајево.
4. Анегелски Методија (1993), *Криминалистика*. Скопје: НИО Студентскизбор.
5. Арнаудовски Љупчо, Стојановски Трпе (2002), *Трговијасолуге – криминалитет*, Скенпоинт. Скопје.
6. Бабовић Будимир (1997), *Полиција у свјетском поретку*. Београд.
7. Бачановић Оливер (1997), *Полицијата и жртвите*. Скопје.
8. Борба против трговине људима, Регионални практични приручник за борбу против трговине људима намењен криминалистичким службама, Развојни програм Уједињених Нација и Владе Румуније, (2003).
9. Бошковић Горан, Мијалковић Саша (2006), *Значај одузимања незаконито стечене имовинске користиза сузбијање организованог криминалитета*, Правна ријеч – часопис за правну теорију и праксу, број 7, Бања Лука: Удружење правника Републике Српске, стр. 519-531.
10. Бошковић Горан (2012), *Организовани криминал*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
11. Бошковић Мићо, *Теоријски и практични аспекти примене нових метода у супротстављању организованом криминалитету*. Безбедност, бр. 02/2003, стр. 275.
12. Бошковић Мићо (2003), *Транснационални организовани криминалитет*. Београд: Полицијска академија.
13. Brukert Rainer, (1998), *Сузбијање организованог криминала у једној равничарској земљи*, Бон.
14. Водинелић Владимир (1963), *Методика ислеђивања фалсификата исправа*. Београд: Безбедност, број 5, стр. 434-444.
15. Дулић Драгана, Ромчевић Бранко (2002), *Етика Хрестоматија*. Београд: Факултет цивилне одбране.
16. Ђорђевић Обрен (1986), *Лексикон безбедности*. Београд.
17. Жарковић, Милан (2012), *Криминалистичка тактика*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
18. Жарковић Милан, Лајић Оливер (2010), *Кријумчарење миграната и трговина људима у светлу одредаба Кривичног законика Републике Србије*. Бања Лука: Правна ријеч, бр. 19/2010, стр. 347-361.
19. Игњатовић Ђорђе (1998), *Криминологија*. Београд: Номос.
20. Игњатовић Ђорђе (2003), *Криминалитети реаговање државе*. Београд: Безбедност, број 4, Министарство унутрашњих послова Републике Србије
21. Индикатори људске безбедности у Србији (2005), *Извештај за 2004. годину*. Београд: Факултет цивилне одбране.

22. Јовашевић Драган (2012), *Организовани криминалитет*. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу.
23. Јовашевић Драган (2010), *Кривично право – општи део*, Београд: Номос, 2010.
24. Камбовски Владо, (2007), Међународно-правни оквир сузбијања организованог криминала, Зборник са међународног научног скупа *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Београд.
25. Кегли Чарлс, Виткоф Р. Јудин (2006), *Светска политика – тренд и трансформација*. Београд: Центар за студије Југоисточне Европе, Факултет политичких наука Универзитета у Београду и Дипломатска академија Министарства спољних послова Србије и Црне Горе.
26. Kofman Eleonore, Phizacklea Annie, Raghuram Parvati, Sales Rosemary, *Gender and International Migration in Europe: Employment, welfare and politics*, Routledge, London and New York, (2000).
27. Лазаревић Љубиша (2011), *Коментар Кривичног законика Републике Србије*. Београд: Савремена администрација.
28. Ley Federal contra la Delincuencia organizada, 1996. Наведено према – Маринковић Дарко, *Сузбијање организованог криминала – специјалне истражне методе*, Прометеј, Београд, (2010).
29. *Људска права у Србији 2006*, (2007). Београд: Београдски центар за људска права.
30. Маринковић Дарко (2008), *Сузбијање организованог криминала*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
31. Манојловић Драган, (2005), *Доминантан тип организованих криминалних група у Србији*, магистарска теза, Факултет цивилне одбране, Београд,
32. Маслеша Рамо (2003), *Савремени облици организираног криминала и сигурност полиције*. Безбедност, бр. 4/2003
33. Мاستило Наталија (2001), *Речник савремене српске географске терминологије*. Београд: Географски факултет Универзитета у Београду.
34. Мијалковић Саша, Маринковић Дарко, (2010), *Криминалистичка методика доказивања кривичног дела трговина људима*, Безбедност, број 1, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, стр. 41-61.
35. Мијалковић Саша, Жарковић Милан (2012), *Илегалне миграције и трговина људима*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
36. Мијалковић Саша (2005), *Организовани криминалитет – стање и мере заштите*. Београд.
37. Мијалковић Саша (2009), *Супротстављање трговини људима и организованом криминалу*. Београд.
38. Милошевић Милан (2003), *Организовани криминал – збирка прописа са уводним објашњењима и напоменама*. Београд.
39. Sergio Moccia, Italia, (1997), *The Criminal Justice System Facing the Challenge of Organized crime, International Review of Penal Law*.
40. McLeman Robert, (2011), *Climate change, migration and critical international security considerations*, Department of Geography University of Ottawa Canada, International Organization for Migration (IOM).

41. Никач Жељко (2014), *Транснационална сарадња у борби против криминалитета – Еуропол и Интерпол*. Београд: Криминалистичко полицијска академија.
42. Николић-Ристановић Весна (2002), *Трговина женама у Србији и околним земљама: обим, карактеристике и узроци*, Темида, број 1. Београд: Виктимолошко друштво Србије и Прометеј, стр. 3-12.
43. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду бр. Кж 1 3560/12.
44. Републички завод за статистику: *Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – пријаве, оптужења и осуде*, (годишња издања у периоду од 2014. до 2018. године).
45. Salt John, Hogarth Jennifer, (2000). The dichotomy between “Trafficking“ and „Smuggling“, *Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe*, ИОМ, Geneva.
46. Симоновић Бранислав (2004), *Криминалистика*. Београд.
47. Стајић Љубомир (2003), *Основи система безбедности са основама истраживања безбедносних појава*. Београд.
48. *Training manual for law enforcement and members of the judiciary on combating illegal migration and smuggling of persons for the Western Balkan region*, ИОМ Bruxelles, (2005).
49. *Training manual for law enforcement and members of the judiciary on combating illegal migration and smuggling of persons for the Western Balkan region*, ИОМ Bruxelles, (2005).
50. *Continuing Criminal Enterprise Statute* (1970). Преузето 20.03.2020. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/bulletin/bulletin_1983-01-01_2_page009.html
51. Центар за унапређење правних студија (2001), *Кријумчарење људи, кријумчарење жена и деце*. Београд: Центар за правна питања. Букурешт, Београд.
52. Тирић Јован, Ђорђевић Ђорђе, Сепи Роберт (2006), *Казнена политика судова у Србији*. Београд: Центар за мир и развој демократије.
53. Wijers Marjan, Lin Lap-Chew, (1997), *Trafficking in Women, Forced Labour and Slavery – like Practicies (in Marriage, Domestic Labour and Prostitution)*, FATW and GAATW, Utrecht.

ПРОПИСИ НАЦИОНАЛНОГ ПРАВА

1. Закон о Безбедносно-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/2002, 111/2009, 66/2014 и 36/2018;
2. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Службени гласник РС*, бр. 32/2013, 94/2016, 35/2019;
3. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 94/2016, 87/2018;
4. Закон о управљању миграцијама, *Службени гласник РС*, број 107/2012;
5. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, број 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, и 35/2019;

6. Закон о полицији, *Службени гласник РС*, број 6/2016, 24/2018, 87/2018;
7. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола из 2000. године, Палермо конвенција, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, број 6/2001;
8. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма *Службени гласник РС*, бр. 19/2009;
9. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 19/2009.
10. Закон о потврђивању Споразума Конвенције о полицијској сарадњи у југоисточној Европи, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, број 70/2007;
11. Стратегија интегрисаног управљања границом у Републици Србији, 2017-2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 9/2017;
12. Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

ПРОПИСИ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

1. Закон о изменама и допунама Казненог закона Републике Хрватске, Народне новине, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18 и 126/19.
2. Законик о кривичном поступку Црне Горе, „*Сл. лист ЦГ*“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – одлука УС, 2/2015 – одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. закон и 28/2018 – одлука УС.
3. Кривични законик Црне Горе, „*Службени лист РЦГ*“ бр. 70/2003, 13/2004 – испр. и 47/2006 и „*Сл. лист ЦГ*“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – др. закон, 40/2013, 56/2013 – испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 – др. закон, 44/2017, 49/2018 и 3/20.
4. *Omnibus Crime Control and safe Streets Act*, Public Law 90-351, (1968), Преузето 20.03.2020.
<https://legcounsel.house.gov/Comps/Omnibus%20Crime%20Control%20And%20Safe%20Streets%20Act%20Of%201968.pdf>
5. Препоруке принципа и смерница о људским правима и трговини људима, усвојене од стране Високог Комесаријата Уједињених нација за људска права, 2002;
6. Програм против корупције и организованог криминала, Влада Републике Црне Горе, Подгорица, 2008.
7. Универзална декларација о људским правима од 10. децембра 1948.

САЖЕТАК

У вези са овим радом, неопходно је истаћи да је на самом почетку објашњен феномен организованог криминалитета као негативне појаве савременог друштва. У току даљег рада фокус је стављен на појам кријумчарења миграната као једног од облика организованог криминалитета. Кроз видове и облике кријумчарења миграната појам кријумчарења је детаљније објашњен, наравно све кроз аспекте савременог друштва у коме живимо. У оквиру аспеката појаве кријумчарења мигранта и односа са другим облицима организованог криминалитета, остварен је увид у све сличности и разлике са појавом трговине људима, која је по својим репрезентативним обележјима најсличнија кријумчарењу миграната. Осим осврта на историјски развој, било је више речи о етиологији кријумчарења, круцијалним узроцима кријумчарења, као и последицама кријумчарења. У оквиру појма супротстављања кријумчарењу миграната детаљно је описан национални систем и механизам који се користи у борби против ове негативне појаве, нарочито кроз факторе ефикасности и принципе супротстављања. У наредном делу, кроз превенцију кријумчарења миграната као облика организованог криминалитета, поред циљева и појма превенције, посебан акценат је стављен на политику, принципе, типологију и мере превенције. Са друге стране, под оквиром сузбијања кријумчарења миграната, указано је на циљеве и појам сузбијања, кроз политику, принципе и субјекте безбедности који утичу на неутралисање овог појма. Кроз методiku откривања, разјашњења и доказивања кривичних дела, ближе је представљен начин поступања са извршиоцима овог кривичног дела, све радње, поступци и мере који се користе у њиховом откривању. Као у свим кривичним поступцима, тако и у овим, појављују се извесни проблеми који утичу на њихов даљи ток. Такође, није изостало ни освртање на врсту таквих проблема и начина њиховог превазилажења. За успешност сузбијања овог кривичног дела и привођења правди његових извршилаца, неопходно је истаћи важност међународне сарадње, координације и помоћи кроз формирање заједничких полицијских, али и других тимова једнаке важности. Исто тако, врло је битно водити рачуна о жртвама овог кривичног дела, о њиховој заштити, помоћи и подршци, како у кривичном поступку, тако и у даљем току њиховог живота. Као два врло битна чиниоца у борби против ове врсте криминалитета, истичу се полиција и тужилаштво. Њихова сарадња и методе у сузбијању ове појаве, заузимају битно место у целокупном процесу сузбијања. Посебан акценат се ставља на део такозване балканске руте, која једним својим делом пролази и кроз територију

Републике Србије. Кроз закључак, ближе су представљени сви циљеви истраживања, примењена методологија, као и сви други методи и поступци који су примењени са циљем писања и заокруживања ове теме мастер рада.

Кључне речи: кријумчарење, мигранти, организовани криминалитет, ирегуларне миграције, недозвољен прелаз.

SUMMARY

Migrant smuggling as a form of organized crime

Regarding the presentation of this work, it is necessary to emphasize that the phenomenon of organized crime as a negative appearance of modern society, is explained at the very beginning. In the further work, the focus is on the concept of smuggling migrants as one of the forms of organized crime. Through the forms and features of smuggling of migrants, the term of smuggling is more explained in details, through the aspects of the contemporary society in which we live, of course. Within the aspects of the appearance of smuggling of migrants and relations with the other forms of organized crime, insight into all similarities and differences with the phenomenon of trafficking with human beings is carried out, which, according to its representative characteristics, is most similar to the smuggling of migrants. In addition to the historical development, there was more about the etiology of smuggling, about the crucial causes of smuggling, and about its consequences. Regarding the notion of opposing of smuggling of migrants, the national system and mechanism used in the fight against this negative phenomenon, in particular through the factors of efficiency and principles of opposing, are described in details. In the next part, through the prevention of smuggling of migrants as a form of organized crime, besides the goals and concept of prevention, a special emphasis is put on politics, principles, typology and prevention measures. On the other hand, under the framework of the suppression of the smuggling of migrants, the goals and the term of suppression are pointed out, through the politics, principles and security entities that influence the neutralization of this concept. Through the method of discovering, clarifying and proving criminal offenses, the manner of dealing with the perpetrators of this criminal offense, all actions, procedures and measures used in their disclosure are presented more closely. As with all criminal proceedings, some problems that affect the further course of their existence, are appearing. Also, there was no lack of attention that was given to the type of such problems and on how to overcome them. For the successful suppression of this crime and the bringing of justice to its perpetrators, it is necessary to emphasize the importance of international cooperation, coordination and assistance through the formation of joint police and other teams of equal importance. Also, it is very important to take care of the victims of this crime, their protection, help and support in the criminal procedure itself and in the further course of their lives as well. The police and the prosecution are pointed out as two very important factors in the fight against this kind of crime. Their co-

operation and methods in suppressing this phenomenon, take an important place in the overall process of suppression. At the end of the Master's thesis, a review of the concept of smuggling of migrants as a form of organized crime in Republic of Serbia was presented, regarding the increase of this kind of crime within the framework of social and political changes in the world, which did not circumvent the Western Balkans. A special emphasis is put on the part of the so-called Balkan route, which, in some part, goes through the territory of the Republic of Serbia. Through conclusion, all the research goals, the applied methodology, and all other methods and procedures applied with the goal of writing are pointed out, completing this topic of master work.

Keywords: smuggling, migrants, organized crime, irregular migration, unauthorized crossing.

БИОГРАФИЈА

Аутор је рођен у Крагујевцу 1993. године. Завршио је основну школу „Јован Поповић“ 2008. године са одличним успехом. Након стицања основног образовања школовање је наставио у средњој Економској школи у Крагујевцу, где је такође одржао одличан успех. Након успешно завршене средње школе, одлучио се за студирање на Криминалистичко-полицијској академији у Земуну, Београд. Постао је студент на основним академским студијама 2012. године. Током четворогодишњег студирања на Криминалистичко-полицијској академији финасиран је из буџета Републике Србије – Министарства унутрашњих послова. Основне академске студије успешно је завршио у року, 2016. године са просечном оценом 8,35. Радни однос у Министарству унутрашњих послова засновао је у октобру 2017. године. Такође, у новембру 2017. године, аутор је конкурисао за мастер академске студије права на Правном факултету Универзитета у Нишу, општи смер – ужу кривичноправну научну област, за коју се определио због одређених сличности са планом и програмом студија на Криминалистичко-полицијској академији, као и због великог интересовања за програм на мастер студијама Правног факултета, ради проширења круга знања.